

**ÜRETİCİLERİN TARIM POLİTİKALARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN
BELİRLENMESİ
(TOKAT İLİ MERKEZ İLÇE KÖYLERİ ÖRNEĞİ)
ERKUT SOMAK
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
Prof. Dr. NURAY KIZILASLAN
Ağustos - 2019
Her hakkı saklıdır**

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜRETİCİLERİN TARIM POLİTİKALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE
BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ
(TOKAT İLİ MERKEZ İLÇE KÖYLERİ ÖRNEĞİ)

ERKUT SOMAK

TOKAT
Ağustos - 2019

Her hakkı saklıdır

Erkut SOMAK tarafından hazırlanan “Üreticilerin Tarım Politikalarına İlişkin Görüş ve Beklentilerinin Belirlenmesi (Tokat İli Merkez İlçe Köyleri Örneği)” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 19 Ağustos 2019 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı**’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Rûveyda YÜZBAŞIOĞLU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Dr. Öğrt. Üyesi Selma KARABAŞ
Çankırı Karatekin Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Çetin CEKİC
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

19/08/2019

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Erkut SOMAK

19 Ağustos 2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜRETİCİLERİN TARIM POLİTİKALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ (TOKAT İLİ MERKEZ İLÇE KÖYLERİ ÖRNEĞİ)

ERKUT SOMAK

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. NURAY KIZILASLAN

Tarımın stratejik öneme sahip bir sektör olması dolayısıyla tüm dünya ülkelerinde desteklenen bir sektör konumundadır. Her ülke kendi ekonomik yapısına özgü bir tarım politikası ortaya koymakta ve tarımı farklı yöntemlerle desteklemektedir. Türkiye’de bugüne kadar uygulanan tarım politikaları ile üretimin artırılması hedeflenirken, bu politikaların kamu kaynaklarına getirdiği mali yük ve hedef kitleye ulaşamaması gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada araştırma alanındaki üreticilerle yapılan görüşmeler, tarım politikalarının hedef kitle tarafından ne kadar bilindiğini, üreticilerin politikalara ilişkin görüş ve beklentilerini ortaya koymuştur. Araştırmacıların yerel bilgiyi açığa çıkarması, politikalara yön veren kişilere rehber olması açısından önem taşımaktadır. Tokat İline bağlı Merkez köylerdeki üreticilerin tarım politikaları ve araçlarına ilişkin görüş ve beklentileri belirlenmiştir. Araştırmanın ana materyalini Tokat İli Merkez İlçesinin 108 köyünde yaşayan üreticilerinden anket yöntemi ile toplanan birincil veriler oluşturmaktadır. Bu köylerin %50’si alınarak 54 köyde araştırma yapılmıştır. Her bir köyden 10 üretici olmak üzere 540 üretici örnek hacmini oluşturmuştur. Tüm bulgular genel olarak incelendiğinde; üreticilerin uygulanan tarım politikalarından memnun olmadığı, tarımsal altyapının eksikliğinden şikâyetçi oldukları, tarımsal ürünlerle ilgili desteklemeleri yetersiz buldukları, hayvancılık desteklemelerini ise yeterli buldukları görülmektedir. Üreticilerin elde ettikleri tarımsal gelir ile geçimlerini sağlayamadıkları, tarımsal danışmanlık sisteminin yeterince oturmadığı ve üreticilerin tarımda kullanılan kaynakların adil kullanılmadığı konusunda hemfikir oldukları ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan bazılarıdır. Bu olumsuz sonuçların giderilmesi için tarım politikalarının tek elden değil, çiftçilerin görüşleri ve istekleri yerinden tespit edilip dikkate alınarak politik çıkarlar içermeyen tarım politikalarının üretilmesi gerekmektedir.

2019, 105 SAYFA

ANAHTAR KELİMERİ: Tarım, Tarım Politikası, Üretici, Destek, Tokat, Türkiye

ABSTRACT

MASTER THESIS

VIEWS OF PRODUCERS ON AGRICULTURAL POLICIES AND DETERMINATION OF EXPECTATIONS (EXAMPLE OF CENTRAL DISTRICT VILLAGES IN TOKAT PROVINCE)

ERKUT SOMAK

**TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS**

SUPERVISOR: PROF. DR. NURAY KIZILASLAN

Agriculture sector has a strategic importance and is supported in all countries of the World. Each country presents an agricultural policy specific to its economic structure and supports agriculture in different ways. While agricultural policies implemented in Turkey were aimed at increasing production, problems such as the financial burden of these policies brought to public resources and the inability to reach the target audience have emerged. In this study, the interviews with producers in the field of research revealed how well agricultural policies are known by the target group and the opinions and expectations of producers about the policies. Researchers ' disclosure of local information is important in guiding policy-makers. The opinions and expectations of the producers in the central villages of Tokat province regarding agricultural policies and instruments have been determined. The main material of the research is the primary data that collected with survey method from the producers living in 108 villages of Tokat province Central District. 50% of these villages were taken and research has been done in 54 villages. 540 producers, 10 producers from each village, created sample volume. When all the findings are examined in general; it seems that producers are not gratified by the applied agricultural policies, they complain about the lack of agricultural infrastructure, they find supports for agricultural products insufficient but animal husbandry support is sufficient. Some of the negative consequences are producers are not able to earn their livelihood with agricultural income, the agricultural advisory system is not suitable and producers agree on the issue that agriculture resources are not used properly. In order to overcome these negative consequences; agricultural policies without political interests need to be produced, not by one hand, but by farmers ' views and wishes.

2019, 105 PAGE

KEYWORDS: Agriculture, Agricultural Policy, Farmer, Support, Tokat, Turkey

TEŐEKKÜR

Yüksek lisans yaptığım süre içerisinde, beni her konuda yönlendiren, destekleyen ve her koşulda yanımda olan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN 'a ve çalışmalarım süresince desteklerini esirgemeyen değerli Bölüm Başkanımız Sayın Prof. Dr. Halil KIZILASLAN 'a şükranlarımı sunarım.

Erkut SOMAK
19 Ağustos 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	v
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Tokat'ta Tarım Politikası Uygulamalarına Genel Bakış	6
2.1.1. Tokat'ta GSYH, tarımsal GSYH, gelişme hızı ve tarımsal payı	6
2.1.2. Tokat ili köy ve şehir nüfus istatistikleri	7
2.1.3. Tokat ili bitkisel üretimi.....	7
2.1.4. Tokat ili hayvan varlığı.....	16
2.2. Tokat İli Uygulanan Tarımsal Destekleme Araçları.....	21
2.2.1. Tokat ili bitkisel üretim desteklemeleri	21
2.2.2. Tokat ili hayvancılık desteklemeleri.....	27
2.2.3. Tokat ili kırsal kalkınma desteklemeleri.....	35
2.2.4. Doğu karadeniz projesi (DOKAP)	35
3. KAYNAK ÖZETLERİ	36
4. MATERYAL ve YÖNTEM	44
4.1. Materyal.....	44
4.2. Yöntem.....	44
4.2.1. Verilerin toplanması aşamasında uygulanacak yöntem.....	44
4.2.2. Verilerin analizi aşamasında uygulanacak yöntem.....	44
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	45
5.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	45
5.2. Üreticilerin Tarım ve Tarım Politikaları ile İlgili Görüşleri	54
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	94
7. KAYNAKLAR	102
8. ÖZGEÇMİŞ	105

SİMGELER ve KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKS	Arıcılık Kayıt Sistemine
ARIP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
ÇATAK	Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması
CERES	Kontrol ve Belgelendirme Hizmetleri Limited Şirketi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇMVA	Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
CU	Control Union Sertifikasyon Limited şirketi
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DGDS	Doğrudan Gelir Desteği Sistemi
DOKAP	Doğu Karadeniz Projesi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IPARD	Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programı (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA)
ITU	İyi Tarım Uygulamaları
KHGB	Köylerine Hizmet Götürme Birliği
KİWA	Kiwa Meyer Belgelendirme Hizmetleri A.Ş
MIS	Manda Islah Sistemi
ÖKS	Örtü altı Kayıt Sistemi
ORSER	Kontrol ve Sertifikasyon Limited şirketi
RG	Resmi Gazete
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TRB	Uluslararası Belgelendirme Şirketi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	Veteriner Bilgi Sistemi

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1. Tokat'ta yıllara göre GSYH, tarımsal GSYH, gelişme hızı ve tarımsal payı (Endeks2005=100).....	6
Çizelge 2.2. Tokat ili nüfus istatistikleri (2007-2017).....	7
Çizelge 2.3. Tokat ili (ÇKS) kayıtlı çiftçi sayısı (2008-2017).....	8
Çizelge 2.4. Tokat ili arazi kullanım durumu (2018).....	9
Çizelge 2.5. Tokat ili tarım alanları (2018)	9
Çizelge 2.6. Tokat ili arazi kullanım durumu (ha)	10
Çizelge 2.7. Tokat ili tarla ürün grubu üretim alanı (2018).....	10
Çizelge 2.8. Tokat ili bazı tarla ürünleri üretim alanı (2018)	11
Çizelge 2.9. Tokat ili sebze ürün grubu üretim alanı (2018)	11
Çizelge 2.10. Tokat ili sebze ürünleri üretim alanı (2018)	12
Çizelge 2.11. Tokat ili meyve ürün grubu üretim alanı (2018)	12
Çizelge 2.12. Tokat ili meyve ürünleri üretim alanları (2018)	13
Çizelge 2.13. Sözleşmeli üretim verileri (2017)	16
Çizelge 2.14. Tokat ili büyükbaş küçükbaş hayvan varlığı (2018).....	17
Çizelge 2.15. Tokat ili ırklara göre sığır hayvan varlığı (2004 – 2018).....	18
Çizelge 2.16. Tokat ili manda hayvan varlığı (2004 – 2018).....	19
Çizelge 2.17. Tokat ili koyun ve keçi hayvan varlığı (2015 - 2018)	19
Çizelge 2.18. Tokat ili küçük evcil hayvan varlığı (2018)	20
Çizelge 2.19. Tokat ili arıcılık, arı kovanı varlığı (2018).....	20
Çizelge 2.20. Tokat ili tarım desteklemeleri (2015-2017)	21
Çizelge 2.21. Tokat ili bitkisel üretim desteklemeleri (2015-2017)	21
Çizelge 2.22. Mazot ve kimyevi gübre desteklemesi (2015-2017).....	22
Çizelge 2.23. Fark ödemesi(Yağlık, mısır, hububat ve baklagil) (2015-2017).....	22
Çizelge 2.24. Diğer tarımsal amaçlı destekler (2015-2017).....	23
Çizelge 2.25. Tokat ili fındık alan bazlı gelir desteği (2015-2017).....	24

Çizelge 2.26. Tokat ilinde yıllara göre çevre amaçlı tarım arazilerini koruma desteği (ÇATAK) (2012-2017).....	24
Çizelge 2.27. Tokat ili iyi tarım uygulamaları desteği (2015-2017).....	25
Çizelge 2.28. Tokat ili hayvancılık desteklemeleri (2015-2017).....	27
Çizelge 2.29. Tokat ili yem bitkileri desteklemeleri (2015-2017).....	27
Çizelge 2.30. Anaç sığır desteklemesi (2015-2017).....	28
Çizelge 2.31. Buzağı desteklemeleri (2017)	28
Çizelge 2.32. Küçükbaş hayvancılık desteklemeleri (2015 2017).....	29
Çizelge 2.33. Süt teşvik primi (Çiğ süt desteklemeleri) (2015-2017).....	29
Çizelge 2.34. Süt teşvik primi (Çiğ süt desteklemeleri) (2015-2017).....	30
Çizelge 2.35. Kıl keçisi ırkı ıslahı projesi (2015-2017).....	31
Çizelge 2.36. Hayvan gen kaynak koru projesi (Karagül koyunu projesi)(2015-2017).	31
Çizelge 2.37. Halk elinde ülkesel küçükbaş hayvanları ıslahı projeleri (Karayaka-Akkaraman) (2015-2017)	32
Çizelge 2.38. Halk elinde ülkesel manda ıslah projesi (Anadolu manda projesi) (2015-2017).....	32
Çizelge 2.39. Besi sığır destekleri (2015-2017).....	33
Çizelge 2.40. Arıcılık destekleri (Aktif koloni destekleri) (2015-2017).....	34
Çizelge 2.41. Su ürünleri desteklemeleri (2015-2017).....	34
Çizelge 5.1. Üreticilerin cinsiyet durumu.....	45
Çizelge 5.2. Üreticilerin eğitim durumu	46
Çizelge 5.3. Üreticilerin medeni durumu	46
Çizelge 5.4. Üreticilerin ailedeki bireylerin cinsiyete göre dağılımı.....	46
Çizelge 5.5. Üreticilerin sosyal güvenlik kurumuna kayıt durumu.....	47
Çizelge 5.6. Üreticilerin kooperatif, dernek, birlik vb. kurumlara üyelik durumu.....	48
Çizelge 5.7. Üreticilerin tarımla ilgili haberleri edinme kaynakları.....	49
Çizelge 5.8. Üreticilerin üretim kayıt durumu.....	49
Çizelge 5.9. Üreticilere ait hayvan mevcudu	50
Çizelge 5.10. Üreticilere ait arazi varlığı.....	50
Çizelge 5.11. Üreticilerin yıl içinde yetiştirdiği ürünler.....	51
Çizelge 5.12. Üreticilerin yıllık işgücü kullanma durumu	51
Çizelge 5.13. Üreticilerin toprak tahlili yaptırma durumu.....	52

Çizelge 5.14. Üreticilere ait işletme alet ekipman varlık durumu	53
Çizelge 5.15. Üreticilere ait alet ekipman yeterlilik durumu.....	53
Çizelge 5.16. Üreticilerin çiftçi kayıt sistemine kayıt durumu.....	54
Çizelge 5.17. Üreticilerin ürün sigortalatma durumu.....	54
Çizelge 5.18. Arazi varlığımın yeterli olduğunu düşünüyorum.....	55
Çizelge 5.19. Tarımdan elde ettiğim gelirin yeterli olduğunu düşünüyorum.....	55
Çizelge 5.20. Tarımsal gelirimden ayrı tarım dışı gelirim var.....	56
Çizelge 5.21. Tarımsal üretimimi arttırmak istiyorum.....	57
Çizelge 5.22. Tarım sektörü önemlidir.....	57
Çizelge 5.23. Devamlı bir gelir kaynağım olsa da köyde yaşamaya devam ederim.....	58
Çizelge 5.24. Gerektiğinde yetkili kişilerle görüşme olanağı buluyorum	59
Çizelge 5.25. Yeni tarımsal yöntemleri kullanıyorum.....	59
Çizelge 5.26. İşgücü bulmada zorluklarla karşılaşıyorum.....	60
Çizelge 5.27. İşletmeden kazandığım gelire borçlarımı karşılayabiliyorum.....	60
Çizelge 5.28. Tarımla ilgili televizyon programlarını takip ederim.....	61
Çizelge 5.29. Tarımla ilgili gazete ve dergileri takip ederim.....	62
Çizelge 5.30. Makinelerimi üretim sonucunda yenilerim.....	62
Çizelge 5.31. İşletmeyi aileden birisine miras olarak bırakmayı düşünüyorum.....	63
Çizelge 5.32. Parasal konularla ilgili kayıt tutarım.....	64
Çizelge 5.33. Piyasa fiyatlarına göre üretim yaparım	64
Çizelge 5.34. Amacım kârı en yüksek yapmak.....	65
Çizelge 5.35. Tarımsal üretimle ilgili kuruluşları yeterli buluyorum.....	66
Çizelge 5.36. Tarımsal üretimden sürekli kâr ediyorum.....	66
Çizelge 5.37. Tarımsal üretimde üreticilerin bilinçlendirildiğini düşünüyorum.....	67
Çizelge 5.38. Tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin olduğunu düşünüyorum.....	68
Çizelge 5.39. İş seçme seçeneğim olsa yine de tarımsal üretimi tercih ederim.....	68
Çizelge 5.40. Her zaman gençlere tarım sektörünü tavsiye ederim.....	69
Çizelge 5.41. Tarım politikalarını ilgili kişilerle tartışırım.....	70
Çizelge 5.42. Güncel tarımsal desteklemelerden haberdar olurum.....	70
Çizelge 5.43. Diğer çiftçilerle yeni tarım politikalarını tartışırım.....	71
Çizelge 5.44. Ailemle tarım politikalarını tartışırım.....	72

Çizelge 5.45. Tarım sektöründeki devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru buluyorum.....	72
Çizelge 5.46. Tarımsal üretim desteklemelerini yeterli buluyorum.....	73
Çizelge 5.47. Tarımsal üretimle ilgili politikaları yeterli buluyorum.....	74
Çizelge 5.48. Doğrudan gelir desteğini yeterli buluyorum.....	74
Çizelge 5.49. Fark ödeme sistemini yeterli buluyorum.....	75
Çizelge 4.50. Sertifikalı tohum, fide ve fidan desteklemelerini yeterli buluyorum.....	76
Çizelge 5.51. Hayvancılık desteklemelerini yeterli buluyorum.....	76
Çizelge 5.52. Genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerini yeterli buluyorum.....	77
Çizelge 5.53. Üreticilere verilen alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri (mazot, gübre, vs.) yeterli buluyorum.....	78
Çizelge 5.54. Çevre amaçlı tarım arazileri koruma (ÇATAK) desteklemesini yeterli buluyorum.....	78
Çizelge 5.55. Kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olduğunu düşünüyorum.....	79
Çizelge 5.56. Kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olduğunu düşünüyor..	80
Çizelge 5.57. Örgütlenme ve kurumsallaşmanın yeterli olduğunu düşünüyorum.....	80
Çizelge 5.58. Üretim teşvikleri yeterlidir.....	81
Çizelge 5.59. Tarımsal üretimde eğitim, araştırma, yayım ve yayın faaliyetlerini yeterli buluyorum.....	82
Çizelge 5.60. Kırsal kalkınma ve altyapı desteklerini yeterli buluyoru.....	82
Çizelge 5.61. Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılmasının doğru olarak yapıldığını düşünüyor.....	83
Çizelge 5.62. Kullanılan kaynakların adil ve etkin bir şekilde üreticilere yansıdığı düşünüyorum.....	84
Çizelge 5.63. Tarımsal ürün sigortasını yeterli buluyorum.....	85
Çizelge 5.64. Tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların üretici yararına çalıştığını düşünüyorum.....	85
Çizelge 5.65. Tarımsal danışmanlık sistemi yeterli buluyorum.....	86
Çizelge 5.66. Üreticilerin kırsal alandaki yaşam koşullarından memnuniyet durumu..	86
Çizelge 5.67. Tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlar.....	89
Çizelge 5.68. Desteklerden memnuniyet düzeyi	91

Çizelge 5.69. Tarımsal desteklemelerin üretim kararları üzerine etki.....	92
Çizelge 5.70. Üreticilerin tarımsal destekleme sisteminde değişiklik beklentisi.....	92
Çizelge 5.71. Üreticilerin tarımsal desteklemelerin dağıtılma kriterleri beklentisi.....	93

1. GİRİŞ

Tarım sektörü, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişiminde çok önemli görevler üstlenmiş ve üstlenmeye de devam etmektedir. Tarım; ülke nüfusunun beslenmesi, milli gelire ve istihdama katkısı, sanayi sektörüne hammadde sağlaması, sanayiye sermaye aktarması, ihracata doğrudan ve dolaylı olarak katkısı, biyolojik çeşitlilik ile ekolojik dengeye olan katkıları nedeniyle tüm dünyada vazgeçilmez ve gıda üretiminin güvenliği nedeniyle de stratejik bir sektör niteliğindedir (Doğan ve ark., 2015).

Tarımın stratejik öneme sahip bir sektör olması dolayısıyla tüm dünya ülkelerinde desteklenen bir sektör konumundadır. Her ülke kendi ekonomik yapısına özgü bir tarım politikası ortaya koymakta ve tarımı farklı yöntemlerle desteklemektedir.

Dünyada ilk uzun dönemli politikalar tarım alanında geliştirilmiş ve birçok ülkede gıda güvenliğini sağlamak adına, birçok ülkede ise ekonomik büyüme ve makroekonomik amaçlar doğrultusunda tarım desteklenmiştir (Gaytancıoğlu, 2009). Tarım sektöründe uygulanmakta olan politikalarda temel amaç, örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulmasıdır (Yalçınkaya ve ark., 2006). Sürdürülebilir tarım için tarımın desteklenmesine ihtiyaç vardır. Tarımsal destekleme politikaları tarımsal üretimi yönlendirmek, teşvik etmek veya özendirmek amacıyla (Eraktan, 2001) devletin farklı sektörlerden tarıma, girdi ve çıktı fiyatlarına müdahale ederek veya sübvans ederek kaynak aktarması şeklinde uygulanmaktadır (Aksöz, 1973).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve önceliklerine göre yaşadıkları sorunlar çeşitlilik göstermektedir. Bu sebeple ülkeler, sorunlarının çözümüne ilişkin ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda tarım politikalarını geliştirmektedirler. Ancak tarımın “evrensel” olarak nitelendirilen sorunları, her ekonomide birbirine çok benzer politika girişimlerine yol açmaktadır (Güney, 2006).

Cumhuriyet'ten günümüze Türkiye'de izlenen tarım politikaları 1923-1950 yılları arasında "kendi kendine yeterli olma", 1950-1960 arasında "hızlı makineleşme", 1960-1980 arasında "tarımda modernizasyona devlet desteği" ve 1980 sonrasında ise "neoliberal tarım politikaları" şeklinde gerçekleşmiştir (Suiçmez, 2003).

Türkiye'de devletin tarım sektörüne yönelik destekleme politikaları uzun yıllar taban fiyat belirlenerek destekleme alımlarında bulunulması şeklinde yoğunlaşmış daha sonra girdi destekleri, düşük faizli kredi, teşvik primi ödemeleri, hayvancılığı geliştirme teşvikleri ile ürün bazında uygulanan belirli ürünlerde ekim alanlarını sınırlandırarak alternatif ürünlere geçişin teşvik edilmesine yönelik tazminat ödemeleri ve destekleme primleri gibi uygulamalarla tarım sektörünün desteklenmesi yoluna gidilmiştir (Kesbiç, Yenil ve Doğan, 2005).

1980 öncesi dönemde çoğunlukla kullanılan araçlar; taban fiyat ve destekleme alımları ile birlikte girdi sübvansiyonları ve ucuz kredi desteklemeleri olmuştur (Işıklı ve Abay, 1992; Yılmaz, 2008). Bu dönemde, sayıları yıllara göre değişmekle birlikte, birçok ürüne "pazar fiyatı desteği" verilmiştir. Pazar fiyatı desteği her zaman politika tartışmalarının merkezinde olmuş ve diğer araçlara göre desteklemede daha önemli bir yer edinmiştir (İnan ve ark., 2003; Yalçınkaya ve ark., 2006).

1960'larda planlı kalkınma dönemine yeniden girilmesiyle birlikte 1963 yılında, destekleme uygulamaları da kalkınma planları çerçevesinde ele alınmaya başlamıştır. Tarım sektörüne yönelik amaç ve stratejiler kalkınma planları ve yıllık programlarla belirlenmeye başlanmıştır (Özkaya ve ark., 2001; Korkmaz, 2015). Bu planlama dönemlerinde de pazar fiyatı desteği uygulamasına devam edilmiş bunun yanında, yoğun olarak kimyevi gübrede sübvansiyon uygulanmıştır. Ayrıca finansman sıkıntısına çözüm üretebilmek için piyasa faizlerine göre tarıma verilen düşük faizli kredilerle çiftçi desteklenmeye çalışılmıştır. 1980 yılında serbest pazar ekonomisine geçiş tarım politikalarında önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

1980'den 2000 yılına kadar olan dönemde, tarım piyasalarına destekleyici, koruyucu yöndeki devlet müdahalelerinin kapsamının daraltılması öngörülmüştür. 1980 öncesinde

yaşanan enflasyonlara tarımsal ürün fiyatlarının, tarımsal girdilere verilen sübvansiyonların ve düşük faizli kredilerin parasal genişleme üzerindeki etkisinin neden olduğu görüşü, devletin tarıma bakış açısının değişmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, tarım sektörü enflasyonun başlıca nedenleri arasında değerlendirilmeye başlamıştır (Türkecul, 2006).

2000'li yıllara gelindiğinde, bir taraftan tütün ve çay gibi belli ürünlerdeki değerlendirilemeyen aşırı stokların imha edilmesi sektörü zorlarken, diğer taraftan hayvansal ürünler ve yağlı tohumlarda olduğu gibi arz açıklarının meydana gelmesi, sektördeki dengesizliği ve planlama eksikliğini gözler önüne sermiştir. Tarımsal üretimin yönlendirilmesi ve ekonomik dengelerin korunmasını amaçlayan tarımsal destekleme politikaları; desteklerin hedef kitleye ulaştırılmaması, istenilen hedeflerin gerçekleştirilememesi ve devlete getirdiği mali yük nedeniyle etkisini yitirmiş, kalkınmaya yönelik hedefleri engelleyen unsurlar olarak gündeme gelmiştir (Yalçınkaya ve ark., 2006).

AB'de Gündem 2000 Reformu Türkiye tarımsal destekleme politikalarında önemli değişimleri de beraberinde getirmiştir. Türkiye 2001 yılından itibaren tüm tarımsal fiyat desteklemelerini ve girdi sübvansiyonlarını kaldırmış aynı yıl uygulanmaya başlanan Tarım Reformu Projesi (ARIP) kapsamında; Doğrudan Gelir Desteği Sistemine (DGDS) geçmiştir.

Bu sistemin bir parçası olarak, 2001 yılından itibaren üreticiler Tarım ve Orman Bakanlığı'nın taşra birimlerince çiftçi kayıt sistemlerine kaydedilerek ve ülke genelinde bir bütünlük sağlanarak çeşitli kalemlerde destekleme ödemeleri yapılmaya başlanmıştır (Gürkan, 2012).

Türkiye'de 25.04.2006 tarih ve 26149 sayılı Resmi Gazete'de AB (Avrupa Birliği) ve DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) ile olan taahhütlerdoğrultusunda hazırlanan Tarım Kanunu ile birlikte tarım politikaları yeni bir ivme kazanmıştır (RG, 2006).

Tarım Kanunu'nda tarım politikalarının amaçları; tarımsal üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesi, doğal ve biyolojik kaynakların korunması ve geliştirilmesi, verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ve güvenliğinin güçlendirilmesi, üretici örgütlerinin geliştirilmesi, tarımsal piyasaların güçlendirilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması suretiyle tarım sektöründeki refah düzeyini yükseltmektir.

Tarımsal destekleme araçları ise, Doğrudan gelir desteği, Fark ödemesi, Telafi edici ödemeler, Hayvancılık destekleri, Tarım sigortası ödemeleri, Kırsal kalkınma destekleri, Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma programı destekleri, Diğer destekleme ödemeleri kapsamında ise; araştırma, geliştirme ve tarımsal yayım desteği, pazarlama teşvikleri, özel depolama yardımı, kalite desteği, piyasa düzenlemeleri desteği, organik üretim desteği, imha desteği, ürün işleme desteği, gerektiğinde bazı girdi destekleri ile tarım havzaları destekleri ve benzer konularda destekleme araçları şeklinde uygulanması mümkün görülmüştür.

Türkiye'de tarım sektörü planlı dönem öncesi ve planlı dönemin başlangıcından 1980 yılına kadar genellikle devlet eliyle korunmuş ve desteklenmiştir. Ülke içi gıda arzının yetersiz veya fazla olduğu dönemlerde devlet piyasalara müdahale ederek tüketicileri ve üreticileri korumuştur. Serbestleşme süreci ile birlikte tarımın gelişmesinde ve yönlendirilmesinde etkili olan kuruluşların özelleştirilmesi gündeme gelmiş ve ülke tarım politikaları ülke önceliklerinden ziyade uluslararası kuruluşların inisiyatifine bırakılmıştır. Devletin tarım sektöründen desteğini büyük ölçüde çekmesi sonucunda tarım sektöründeki üreticiler ve özellikle aile emeğine dayalı küçük işletmeler olumsuz etkilenmişlerdir. Bir taraftan tarımsal maliyetlerin altındaki fiyatlar diğer yandan serbest bırakılan ve artış gösteren tarımsal girdi fiyatları, milyonlarca üreticiyi büyük zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır (Eştürk ve Ören, 2014).

Türkiye'de bugüne kadar uygulanan tarım politikaları ile üretimin artırılması hedeflenirken, bu politikaların kamu kaynaklarına getirdiği mali yük ve hedef kitleye ulaşamaması gibi sorunlara sahiptir.

Bu araştırmanın amacı, Tokat İline bağlı Merkez köylerdeki üreticilerin tarım politikaları ve araçlarına ilişkin görüş ve beklentilerini ortaya koymaktır. Bu amaçla, yerelde tarım politikası ve uygulamalarının üreticiler üzerinde bıraktığı izlenim ve etkinin ortaya konması planlanmıştır. Üreticilerin tarım politikalarının yerelde uygulayıcısı oldukları düşünüldüğünde görüş ve beklentilerinin tarım politikalarının oluşturulmasında temel bir rolü vardır. Üretici görüş ve beklentilerinin saptanmasının politikalara yön verilmesi noktasında kaynak oluşturacağı amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, araştırma alanındaki üreticilerle yapılacak görüşmeler tarım politikalarının hedef kitle tarafından ne kadar bilindiği ve politikalara ilişkin görüş ve beklentilerinin neler olduğunu ortaya koyacaktır. Araştırma yerel bilgiyi açığa çıkarması, araştırmacılara ve politikalara yön veren kişilere temel oluşturması açısından önem taşımaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tokat'ta Tarım Politikası Uygulamalarına Genel Bakış

2.1.1. Tokat'ta GSYH, tarımsal GSYH, gelişme hızı ve tarımsal payı

Çizelge 2.1'i incelediğimizde Tokat ilinde sosyo-ekonomik yapısı içinde oldukça önemli bir yeri bulunan tarım sektörünün gayri safi yurt içi hâsıladaki payının %20.0'lerin altına düşmediği görülmektedir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre, Tokat ilinde 2011 yılından itibaren bir düşüş söz konusu olduğu ancak 2016 yılında bir yükseliş trendine girdiği görülmektedir. 2017 yılında yine azalma gözlemlenmiştir.

Çizelge 2.1. Tokat'ta yıllara göre GSYH, tarımsal GSYH, gelişme hızı ve tarımsal payı (Endeks 2005=100)

Yıllar	Toplam (GSYH Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	Tarım (GSYH Bin TL)	Gelişme Hızı (%)	Tarımın Payı (%)
2005	2 845 786	100	764 576	100	26.7
2006	3 208 592	12.7	833 516	9.0	25.9
2007	3 654 476	13.9	862 640	3.5	23.6
2008	3 972 757	8.7	895 961	3.8	22.6
2009	4 685 411	17.9	1 131 443	26.2	24.1
2010	4 836 792	3.2	1 224 255	8.2	25.3
2011	5 525 595	14.2	1 471 657	20.2	26.6
2012	6 183 612	11.9	1 502 166	2.1	24.3
2013	7 069 356	14.3	1 716 770	14.3	24.2
2014	7 791 856	10.2	1 692 171	-0.9	21.7
2015	8 431 753	8.2	1 605 045	-0.9	19.0
2016	9 891 687	17.3	2 292 086	42.8	23.2
2017	10 701 612	8.2	2 161 453	-0.6	20.2

(TÜİK, 2019)

2.1.2. Tokat ili köy ve şehir nüfus istatistikleri

Tokat ilinin 2007–2017 yılları arası nüfus istatistikleri Çizelge 2.2’da gösterilmiştir. 2017 yılı Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, Tokat ili toplam nüfusu 602 086’dır. Genel olarak incelendiğinde Tokat ilinde düzenli bir nüfus artışının veya azalışının olmadığı anlaşılmaktadır. En fazla nüfus azalışı 2013 yılında gerçekleşmiş olup, 2013 yılında 2012 yılına göre 15 282 kişilik nüfus azalışı gerçekleşmiştir. En fazla nüfus artışının olduğu yıl olarak incelendiğinde ise, 2016 yılı nüfus artışının en fazla gerçekleştiği yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. 2016 yılında 2015 yılına göre 8 672 kişilik nüfus artışı olduğu anlaşılmaktadır. Köy nüfusu 2007’den (269 808) 2017’ye (212 483) %-7.87 oranda azalmıştır.

Çizelge 2.2. Tokat ili nüfus istatistikleri (2007 – 2017)

Yıllar	Köy Nüfusu	Şehir Nüfusu	Toplam Nüfusu	Değişim Miktarı
2007	269 808	350 914	620 722	-
2008	271 100	346 058	617 658	-3 564
2009	268 193	356 246	624 439	7 284
2010	253 858	363 944	617 802	-6 637
2011	249 427	358 872	608 299	-9 503
2012	255 496	358 494	613 990	5 691
2013	240 553	358 155	598 708	-15 282
2014	227 221	370 709	597 920	-788
2015	214 121	379 869	593 990	-3 930
2016	215 457	387 205	602 662	8 672
2017	212 483	389 603	602 086	-576

(Coşkun Arslan, 2018)

2.1.3. Tokat ili bitkisel üretimi

Çiftçi kayıt sistemi (ÇKS)

Bu uygulamada aynı isme tapulu veya aynı kişi tarafından işletilen arazinin dekarı başına ödeme yapılmıştır. Pilot uygulamanın ardından 2001 yılında ülke genelinde

uygulamaya geçilmesi ve çiftçi kayıt sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu uygulamaya göre tarım arazileri üzerinde fiilen tarımsal üretim kaynaklarını kullanarak bitkisel üretim yapan çiftçilere dekar başına ödeme yapılmıştır. Ödeme yapılacak arazi büyüklüğünün üst sınırı da 200 dekar olarak belirlenmiştir. 2002 yılında çiftçi tanımlamasında 78 yaş üst sınırı getirilmiş ve ödeme yapılacak arazi büyüklüğü 500 dekara çıkarılmıştır (Narin, 2008).

Tokat'ta (bkz. Çizelge 2.3) 2008 yılında 38 765 olan kayıtlı çiftçi sayısı 2017 yılında 31 704'e düşerek 7 061 azalmıştır.

Çizelge 2.3. Tokat ili (ÇKS) kayıtlı çiftçi sayısı (2008-2017)

Yıllar	Kayıtlı Çiftçi Sayısı (ÇKS)
2008	38 381
2009	35 131
2010	33 985
2011	34 030
2012	33 523
2013	31 809
2014	31 993
2015	30 481
2016	
2017	31 704

(Anonim, 2019a), (Anonim, 2016), (Anonim, 2014a)

Tokat ili arazi dağılımı

Tokat İlinde tarım ve tarıma dayalı sanayinin ekonomide önemli bir yeri vardır. Tokat ili arazi yapısı ve dağılımı Çizelge 2.4'de gösterilmiştir. Tokat ilinde toprakların dağılımı; 2018 yılında önemli ölçüde orman ve fundalık alanlardan (%44.10) oluşmuş, Almus, Reşadiye ve Niksar ilçelerinin sınırlarında toplanmıştır. Ormanlardan sonra en önemli payı ise işlenen tarım arazileri (%35.84) almaktadır.

Çizelge 2.4. Tokat ili arazi kullanım durumu (2018)

Arazi Dağılımı	Alan (Ha)	%
Tarımsal Arazi	360 985	35.84
Çayır, Mera Arazisi	121 775	12.09
Orman Arazisi	444 125	44.10
Diğer Araziler	80 315	7.97
İlin Yüzölçümü	1 007 200	100.00

(Anonim, 2019b)

Tokat ili tarım alanları dağılımı

Tarım arazilerinin %66.81'i tarla, %10.62'si nadas, %3.44'ü sebze, %2.29'u meyve, %1.69'u bağ, %0.01'i süs bitkileri, %0.01'i örtü altı alanları, %1.24'ü kavak ve söğütlük, %1.24'ü tarlaya elverişsiz ve boş alanları oluşmaktadır. Tokat ili tarla ve sebze alanları açısından Türkiye ortalamasının üstündedir. Çizelge 2.5'de tarım arazilerinin niteliğine göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 2.5. Tokat ili tarım alanları (2018)

Tarımsal Faaliyetler	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Tarla	241 171	66.81
Nadas	38 323	10.62
Sebze	12 409	3.44
Meyve	8 264	2.29
Bağ	6 084	1.69
Süs Bitkileri	43	0.01
Örtü altı Alanları	163	0.01
Kavak ve Söğütlük	4 491	1.24
Tarlaya Elverişsiz ve Boş Alan	50 037	1.24
Genel Toplam	360 985	100.00

(Anonim, 2019b)

Tokat İl'indeki tarım arazilerin niteliğine bakıldığında 134 642.70 ha (%37.06) sulu tarım alanı, 228 636.50 ha (%62.94) kuru tarım alanı olduğu görülmektedir. Sulu tarım alanı 2017 yılında birönceki yıla göre %10 artış göstermiştir. Bu durum arazi

topluşturma çalışmaları, tarla içidüzenlemeler tamamlanan baraj ve göletlerin olumlu yansımaları göstermektedir (Anonim, 2019c).

Çizelge 2.6. Tarım arazisinin niteliğine göre dağılımı (ha)

Arazi Niteliği	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Sulu Tarım Alanı	122 092	32.80	122 193	32.11	134 642.70	37.06
Kuru Tarım Alanı	250 211	67.20	235 945	65.89	228 636.50	62.94
Toplam	372 303	100	358 139	100	363 279.20	100

(Anonim, 2019c).

Tarla ürünleri üretimi

Tarla ürünlerinde ekiliş alanı içinde en fazla tahıllar grubuna üretim alanı ayrılırken bunu sırasıyla yem bitkileri, baklagiller, yağlı tohumlar, endüstri bitkileri izlemektedir.

Çizelge 2.7. Tokat ili tarla ürün grubu üretim alanı (2018)

Ürün Grubu	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Tahıllar	154 042	63.87
Baklagiller	23 252	9.64
Yem Bitkisi	27 896	11.57
Endüstri Bitkileri	12 400	5.14
Yumrulu Bitkiler	7 580	3.14
Yağlı Tohumlar	15 882	6.59
Diğer	120	0.05
Genel Toplam	241 171	100.00

(Anonim, 2019b)

Çizelge 2.8 'de tarla ürünlerine ayrılan ekim alanları görülmektedir. Tokat İlinde tarla ürünleri içerisinde en fazla ekimi yapılan ürün buğday olup, bunu arpa, fiğ, ayçiçeği ve şeker pancarı izlemektedir.

Çizelge 2.8. Tokat ili bazı tarla ürünleri üretim alanı (2018)

Ürün Adı	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Buğday	118 303	49.05
Arpa	27 450	11.38
Yonca (Ot)	15 510	6.43
Ayçiçeği	15 688	6.50
Fiğ (Dane)	12 071	5.00
Şeker Pancarı	10 299	4.27
Soğan (Kuru)	4 250	1.76
Diğer	37 601	15.59
Genel Toplam	241 171	100.00

(Anonim, 2019b)

Sebze ürünleri üretimi

Sebze grubu üretim alanının %66,34'ünü meyvesi yenen sebzeler oluştururken bunu baklagiller, yaprağı yenenler ve yumrusu yenenler takip etmektedir. Çizelge 2.9'da sebze grup ürünlerine ayrılan üretim alanları verilmektedir.

Çizelge 2.9. Tokat ili sebze ürün grubu üretim alanı (2018)

Ürün Grubu	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Meyvesi Yenerler	9 707	66.34
Baklagiller	3 149	21.52
Yaprağı Yenenler	1 617	11.05
Yumrusu Yenenler	143	0.98
Diğer Ürünler	16	0.11
Genel Toplam	14 631	100.00

(Anonim, 2019b)

Sebze ürünlerinden en fazla alan domatese ayrılmaktadır. Bunu sırasıyla fasulye, kavun-karpuz biber ve hıyar izlemektedir. Çizelge 2.10'da Sebze ürünlerinin üretim alanları görülmektedir.

Çizelge 2.10. Tokat ili sebze ürünleri üretim alanı (2018)

Ürün Adı	Ekiliş (Ha)	Ekiliş(%)
Domates	5 122	35.01
Fasulye	2 651	18.12
Kavun-Karpuz	1 507	10.30
Biber	1 775	12.13
Hıyar	592	4.05
Lahana	268	1.83
Ispanak	208	1.42
Diğer	2 508	1.14
Genel Toplam	14 631	100.00

(Anonim, 2019b)

Meyve ürünleri üretimi

Meyve grubu toplam üretim alanı 14 348 ha olup bu alanın %43'ünü üzüksü meyveler, %33'ünü sert kabuklular, %15'ini taş çekirdekli ve %9'unu yumuşak çekirdekli meyveler oluşturmaktadır (bkz. Çizelge 2.11).

Çizelge 2.11. Tokat ili meyve ürün grubu üretim alanı (2018)

Ürün Grubu	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Üzüksü Meyveler	6 129	43
Sert Kabuklular	4 788	33
Taş Çekirdekli	2 107	15
Yumuşak Çekirdekli	1 323	9
Genel Toplam	14 348	100

(Anonim, 2019b)

Meyve ürünlerinden bağ alanı ürünleri en fazla yer kaplamakta olup bunu sırasıyla, fındık, ceviz, elma, şeftali, kiraz ve vişne izlemektedir. Çizelge 2.12'de meyve ürünleri üretim alanları verilmektedir.

Çizelge 2.12. Tokat ili meyve ürünleri üretim alanları (2018)

Ürün Adı	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Bağ	6 084	42
Fındık	2 822	20
Ceviz	1 949	14
Elma	1 015	7
Şeftali	910	6
Kiraz	566	4
Vişne	522	4
Armut	290	2
Diğer	189	1
Genel Toplam	14 348	100

(Anonim, 2019b)

Tokat ili bitkisel üretimde öne çıkan ürünler ve üretim miktarları

Tokat ilinde üretim miktarı bakımından, şeker pancarı, domates, buğday, kuru soğan, arpa, patates, taze fasulye, üzüm, ayçiçeği, hıyar gibi ürünler öne çıkmaktadır. Tokat ili Türkiye üretim miktarının taze fasulye üretiminde %7.26'sını, kuru soğan üretiminde %6.30'unu, barbunya üretiminde %6.06'sını, tritikale üretiminde %5.63'ünü, kuru sarımsak üretiminde %5.59'unu, tütün üretiminde %5.27'sini, domates üretiminde %3.80'ini, vişne üretiminde %3.26'sını karşılamaktadır (Anonim, 2019c).

Tokat ilinde tarım (Yeşilirmak) havzası

Tokat ili Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli uygulaması çerçevesinde 18nolu Yeşilirmak Havzası içerisinde yer almaktadır. Ancak bu proje Milli Tarım Projesi adı altında ilçe bazlı 941 havzaya dönüştürülmüştür. Desteklemesi önerilen ürünler belirlenirken Su Kısıntı ve Münavebe (Ekim Nöbeti) gibi hususlar dikkate alınması öngörülmüştür. Tokat ilinde havza bazlı desteklenecek ürünler içerisinde yer alan arpa, ayçiçeği, buğday, çavdar, dane mısır, mercimek, nohut, yulaf, fındık, soğan, patates, tritikale ve yem bitkileri ürünleri yetiştirilmektedir (Anonim, 2019c).

Organik tarım uygulamaları

İlimizde yıllardan beri süregelen organik tarımda 2015 yılı Aralık ayı sonu itibariyle 633 gerçek üretici tarafından yaklaşık 21 340 da alanda 6 420 ton üretim gerçekleştirilmiştir. İl genelinde 6 ilçede 54 köy ve belde ile 4 mahallede toplam 633 bitkisel ürün üreticisi, 1 ürün işleme tesisinde toplam; 45 ayrı türde bitkisel ürün yetiştirilmekte, hayvansal ürün olarak süt ürünleri işlenmektedir (Anonim, 2016).

İl genelinde 4 ilçe (Merkez, Niksar, Erbaa ve Almus), 60 köy-belde de 796 bitkisel ürün üreticisi tarafından yaklaşık 19 561 da alanda 4 673 ton organik üretim gerçekleştirilmiştir. 55 ayrı türle organik tarım yapılmaktadır (Anonim, 2017).

Niksar ilçesi organik Meyve Üreticileri Birliği adıyla Üretici Birliği kurulmuştur. 212 üyesi ile birlikte organik tarım yapmaktadır. Erbaa'da ise Organik Tarla Bitkileri Üreticileri Birliğin kurulmuş ve 20 üyesi organik tarım yapmaktadır. Tarım alanlarında organik tarım yapılan bitki türleri, Armut, Ayva, Ceviz, Elma, Fındık, Kiraz, Nar, Üzüm, Vişne, Erik, Muşmula, Kızılcık, Kuşburnu, Arpa, Buğday, Fiğ, Haşhaş, Madımak, Nohut, Yonca, Sarımsak, Soğan, Domates, Kabak, Fasulye, Hıyar, Pancar, Maydanoz, Çayır, Ebegümece, Mısır, Börülce ve Soya'dır (Anonim, 2017).

İyi tarım uygulamaları

2010 yılında, İl genelinde 49 üretici iyi tarım uygulamaları prosedürlerine göre üretime başlamış, ancak 30 üretici sertifikalandırılmıştır.30 üretici 811 da alanda 7 024 ton İTU sertifikalı ürün elde etmiştir (Domates, barbunya, taze fasulye, dereotu, yeşil soğan, kuru soğan, marul, semizotu, tere, roka, maydanoz, sivri-dolma biber, patates) (Anonim, 2011).

2014 yılına Turhal İlçesi, Kalaycık Köyünde 2 çiftçinin uyguladığı üretimde, 5 tür bitkisel ürün yer almaktadır. 193.8 da alanda 1 251 ton üretim yapılmıştır (Anonim, 2015).

2015 yılı üretim döneminde Turhal İlçesi, Kalaycık Köyü ile Şenyurt kasabasında 5 Çiftçinin uyguladığı üretimde, 7 tür bitkisel ürün yer almıştır. 183.4 da alanında 1 331 ton üretim yapılmıştır. Sertifikasyon Kuruluşu (Kontrol ve Sertifikasyon Limited şirketi) ORSER ve (Uluslararası Belgelendirme Şirketi) TRB 'dir (Anonim, 2016).

2017 üretim sezonunda İyi Tarım Uygulamaları prensiplerine göre üretim yapmak üzere 5 üreticinin (Turhal ilçesi 4 üretici, Pazar ilçesi 1 üretici) sözleşme yapmış olduğu Kontrol Sertifikasyon Kuruluşları (ORSER-TRB) tarafından gerekli işletme ve ürün kontrolleri yapılmış ve ürünler sertifikalandırılmıştır. Bu üreticiler 428.356 dekar alanda İyi Tarım Uygulamaları prensiplerine göre üretim yapmıştır (Anonim, 2019c).

Örtü altı tarım

Örtü altı yetiştiriciliğinin kayıt altına alınması, izlenmesi ve raporlanması suretiyle örtü altı üretimin geliştirilmesi, teşvik edilmesi ve planlı üretim politikalarının oluşturulabilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İl genelinde 1 034 da olan Örtü altı varlığımızın (Örtü Altı Kayıt Sistemi) ÖKS de kayıtlı işletme sayısı 104 kişi, 177 adet sera ve 162 da alanı kayıt altındadır (Anonim, 2017).

Sözleşmeli üretim

Tarım-sanayi bütünleşmesinde, ana ve yan ürünlerin işlenerek değerlendirilmesinin sağlanması yanında; tarımsal girdi ve teknoloji üreten tarıma bağlı sanayi işletmelerindeki üretim kapasitelerinin faaliyete geçirilmesi mümkün olmaktadır. Özellikle biyolojik yapıda olan veya alternatif kullanım alanları söz konusu olmayan ürünler üreten tarıma bağlı sanayiler için bütünleşme önemli bir süreçtir. Tarım-sanayi bütünleşmesinde en büyük birimi tarım işletmeleri oluşturmaktadır. Tarım işletmelerinin yapısal özellikleri bütünleşmeyi gerekli kılmaktadır (Dellal ve Tan, 2003; Aydemir ve Pıçak, 2008).

Sözleşmeli üretim, üretici ve yetiştiriciler ile diğer gerçek ve tüzel kişiler arasında karşılıklı çıkar gözetilerek yazılı anlaşmalarla yürütülen tarımsal üretim şeklidir. Tokat

İlinde 5 ilçede (Merkez, Erbaa, Pazar, Niksar ve Zile) 2094 üretici ile 32 931 da alanda sözleşmeli üretim yöntemi uygulanmaktadır (Anonim, 2019c).

Çizelge 2.13'de sözleşmeli üretim yapılan ürünler, üretici sayısı, üretim alanı, üretim yöntemi, ürünlerin kullanıldığı sanayi sektörü verilmiştir.

Çizelge 2.13. Sözleşmeli üretim verileri (2017)

Sözleşmeli üretim yapılan ürünler	Sözleşmeli üretim yapılan üretici sayısı	Sözleşmeli üretim yapılan		Ürünlerin kullanıldığı Sanayi	Üretim yöntemi (klasik, ot, itu)
		Alan (da)	Miktar (Ton)		
Ayçiçeği	813	16 856	4 364	Gıda	Klasik
Haşhaş	37	176	11.4	Gıda	Organik
Patates	4	450	2 160	Gıda	Klasik
Tütün	1 143	14 300	1 947	Sanayi	Klasik
Elma	6	293	36.2	Gıda	Organik
Vişne	31	255	3	Gıda	Organik
Ş.Pancarı	60	601	3 906	Gıda	Klasik
Toplam	2 094 üretici, 32 931 da alanda uygulanmaktadır.				

(Anonim, 2019c)

Sözleşmeli üreticilerden 1 143 kişi tütün, 813 kişi ayçiçeği, 60 kişi şeker pancarı, 37 kişi haşhaş, 31 kişi vişne, 6 kişi elma ve 4 kişi patates yetiştiriyor (Anonim, 2019c).

2.1.4. Tokat ili hayvan varlığı

Tokat İli hayvancılık yönünden de önemli bir potansiyele sahiptir. Çizelge 2.14'de Tokat İlindeki hayvan varlığı verilmiştir. Tokat İlinde 705 865 baş hayvan bulunmaktadır. İlde 2018 yılı rakamlarına göre 299 626 adet büyükbaş, 390 190 adet küçükbaş hayvan vardır. Bu hayvanların %42'si sığır, %44'ü koyun, %11'i keçi, %2'si mandadan oluşmaktadır. Sığırların %14'ü yerli, %54'ü kültür melez, %32'si kültür ırklardan oluşmaktadır.

Çizelge 2.14. Tokat ili büyükbaş küçükbaş hayvan varlığı (2018)

Cinsi	Sayısı	%
Sığır	299 626	42
Koyun	312 162	44
Keçi	78 028	11
Manda	10 805	2
At	768	0
Diğer	4 476	1
Genel Toplam	705 865	100

(Anonim, 2019b)

Tokat ili büyükbaş hayvan varlığı

Tokat İli 2017 yılında, Türkiye sığır varlığının %1.69'unu barındırmaktadır. Tokat büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı bakımından Türkiye'de %1.05 pay almaktadır (Anonim, 2019c).

Sığırların 2018 yılında, %14'ü yerli, %54'ü kültür melez ve %32'si kültür ırklardan oluşmaktadır.

Çizelge 2.15. Tokat ili ırklara göre sığır hayvan varlığı (2004 - 2018)

Yıllar	Yerli	%	Kültür Melez	%	Kültür	%	Toplam
2004	120 652	53	81 010	36	24 217	11	225 879
2005	121 194	53	84 984	37	22 702	9.9	228 880
2006	119 378	52	84 372	37	26 250	11	230 000
2007	112 926	49	87 833	38	28 706	13	229 465
2008	106 973	43	93 862	40	33 436	14	234 271
2009	77 063	36	92 120	43	46 073	21	215 266
2010	69 629	31	99 548	44	54 648	24	223 825
2011	66 102	29	107 600	47	57 439	25	231 141
2012	67 026	28	114 008	47	60 456	25	241 490
2013	71 307	27	124 286	48	65 921	25	261 514
2014	67 488	26	119 749	46	70 339	27	257 576
2015	55 103	23	113 543	48	68 232	29	236 878
2016	54 740	21	122 495	48	78 469	31	255 705
2017	40 897	15	139 977	52	88 618	33	269 492
2018	41 983	14	160 727	54	96 916	32	299 626

(Anonim, 2019b)

Tokat ilindeki manda hayvan varlığı 2009 yılında 6 488 adet'e kadar düşmüştür. 2018 yılında ise 10 805 adet'e yükselmiştir (bkz. Çizelge 2.16).

Çizelge 2.16. Tokat ili manda hayvan varlığı (2004-2018)

Yıllar	Sayı	%
2004	9 454	4.017
2005	8 176	3.449
2006	7 997	3.360
2007	6 994	2.958
2008	7 044	2.919
2009	6 488	2.926
2010	6 488	2 900
2011	6 628	2.788
2012	7 809	3.132
2013	8 125	3.013
2014	8 473	3.185
2015	8 839	3.597
2016	9 094	3.434
2017	9 160	3.290
2018	10 805	3.480

(Anonim, 2019b)

Tokat ili küçükbaş hayvan varlığı

İlde 2018 yılı rakamlarına göre 390 190 adet küçükbaş hayvan vardır. %80'i koyun ve %20'si keçi 'den oluşmaktadır.

Çizelge 2.17. Tokat ili koyun ve keçi hayvan varlığı (2015 - 2018)

Yıllar	Koyun		Keçi		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
2015	251 224	81.24	58 147	18.76	309 371
2016	276 043	81.62	62 132	18.38	338 175
2017	283 091	80.38	69 097	19.62	352 188
2018	312 312 162	80.00	78 078 028	20.00	390 190

(Anonim, 2019c)

Tokat ili küçük evcil hayvan varlığı

2018 yılı rakamlarına göre Tokat ilinde 200 640 adet küçük evcil hayvan bulunmaktadır. Bunlardan 184 514 adet'i tavuk,4 368 adet'i hindi, 3 500 adet'i ördek ve 8 258 adet'i kazlardan oluşmakta olup, tavuk sayısı küçük evcil hayvanları içerisinde %92'lik bir orana sahiptir.

Çizelge 2.18. Tokat ili küçük evcil hayvan varlığı (2018)

Tür	Sayı	%
Tavuk	184 514	92
Hindi	4 368	2
Ördek	3 500	2
Kaz	8 258	4
Toplam	200 640	100

(Anonim, 2019b)

Tokat ili arıcılık varlığı

Tokat ilinde 44 369 adet arı kovanı bulunmaktadır.

Çizelge 2.19. Tokat ili arıcılık, arı kovanı varlığı (2018)

Arıcılık	Arı Kovanı	44 369	100
----------	------------	--------	-----

(Anonim, 2019b)

Hayvansal ürünler

Tokat ilinde 2016 yılı itibariyle 270 452 ton süt, 5 500 ton kırmızı et, 439 ton bal, 49 669 160 adet yumurta 26 020 ton süt ürünleri üretilmiştir. Tokat Türkiye süt üretiminin %1.46'sı, kırmızı et üretiminin %0.46, bal üretiminin ise %0.41'ini karşılamaktadır (Anonim, 2019c).

2.2. Tokat İli Uygulanan Tarımsal Destekleme Araçları

Tokat'ta uygulanan toplam tarımsal destekleme miktarı, 2015 yılında 56 675 477.44 TL iken, 2017 yılında 107 576 924.74 TL'ye çıkmıştır. 2015-2017 döneminde üreticilere toplam 223 401 928.13 TL destek verilmiştir. 2015 yılına göre 2017 yılında tarımsal desteklerde 1.90 kat artış sağlanmıştır. Verilen desteklerle üretim maliyetinin önemli bir kısmı karşılanmıştır. Çizelge 2.20'de Tokat ili tarım desteklemeleri 2015-2017 yılları arası ve miktarları gösterilmektedir.

Çizelge 2.20. Tokat ili tarım desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	56 675 477.44
2016	59 149 525.95
2017	107 576 924.74
Toplam	223 401 928.13

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

2.2.1. Tokat ili bitkisel üretim desteklemeleri

Tokat'ta 2015 ve 2016 yılına kıyasla bitkisel üretim destekleme miktarı, 2017 yılında hızlı şekilde artmış ve 41 908 091.42 TL yükselmiştir. 2015 yılına göre 2017 yılında %71 oranda artış sağlanmıştır.

Çizelge 2.21. Tokat ili bitkisel üretim desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	29 807 179 .00
2016	26 251 420 .88
2017	41 908 091.42
Toplam	97 966 691.30

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Mazot ve kimyevi gübre desteklemesi

2015-2017 döneminde toplam 45 007 952 TL mazot ve kimyevi gübre desteği ödemesi yapılmıştır.

Çizelge 2.22. Mazot ve kimyevi gübre desteklemesi (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	13 987 355
2016	14 020 597
2017	17 000 000
Toplam	45 007 952

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Fark ödemesi desteği

Ayçiçeği (çerezlik ve yağlık), aspir, kanola ve keten (yağlık) gibi yağlı tohumlu bitkilerin yetiştirilmesi, yetiştiriciliği yapılanların uygun çeşitleri kullanılarak verimliliğinin artırılması ve sektörün istediği özelliklere sahip hammadde ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Sığır besisinde mısır silajları kullanılması yaygınlaşacak, projeye düşük verimli hayvanlardan daha fazla yararlanılmış olacak, üretici daha bilinçli üretim yapabilecek ve gelir düzeyi yükselecektir. 2015-2017 Döneminde üreticilere toplam yağlık için 27 683 886.99 TL, dane mısır için 1 715 222.34 TL, hububat ve baklagil için 17 604 382.67 TL destek verilmiştir (bkz. Çizelge 2.23).

Çizelge 2.23. Fark ödemesi (Yağlık, dane mısır, hububat ve baklagil) (2015-2017)

Yıllar	Yağlık(TL)	Dane Mısır(TL)	Hububat ve Baklagil (TL)
2015	8 936 924.21	432 522.88	3 543 579.69
2016	5 616 214.11	836 210.57	7 067 074.83
2017	13 130 748.67	446 488.89	6 993 728.15
Toplam	27 683 886.99	1 715 222.34	17 604 382.67

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Diğer tarımsal amaçlı destekler

Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak, sertifikalı tohum ve fide-fidan kullanımının sağlanması amaçlı bir destek türüdür. 2015-2017 döneminde sertifikalı tohum kullanımı için 1 326 016.80 TL, sertifikalı fidan kullanımı için 284 396.06 TL ve sertifikalı tohum üretimi için 531 028.29 TL destek verilmiştir. Tokat'ta 2015 ve 2017 yılında sertifikalı tohum üretim destekleme miktarı, 7.39 oranda artmış ve 351 780. 00 TL 'ye yükselmiştir.

Çizelge 2.24. Diğer tarımsal amaçlı destekler (2015-2017)

Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	Yıllar (TL)			Toplam (TL)
	2015	2016	2017	
Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği	355 345.32	361 017.93	609 653.55	1326 016.80
Sertifikalı Fidan Kullanım Desteği	79 937.30	102 222.68	102 236.08	284 396.06
Sertifikalı Tohum Üretim Desteği	47 608.29	131 640.00	351 780.00	531 028.29

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Fındık alan bazlı gelir desteği (Özel ürün)

Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği Ödenmesine Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Tokat İli Erbaa ilçesi Fındık üreticisi ilçeler arasına alınmıştır (Anonim, 2016).

Üreticilerin üretici beyannamesi alımları tamamlanmış olup tamamı Fındık Kayıt Sistemine girilmiştir, arazisi problemlili olan veya yeni tesis kuran üreticilerin beyannamelerinin alımına ve sisteme girişine devam edilmektedir (Anonim, 2017).

Tokat ilinde 2016 ve 2017 yıllarında toplam 2 333 818.48 TL fındık alan bazlı gelir desteği ödenmiştir (bkz. Çizelge 2.25).

Çizelge 2.25. Tokat ili fındık alan bazlı gelir desteği (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	-
2016	307 533.40
2017	2 026 285.08
Toplam	2 333 818.48

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma projesi (ÇATAK) desteği

ÇATAK programının uygulanması Tokat İlinde 2012 yılında başlamıştır. 2017 yılı itibariyle 8 ilçe (Almus, Erbaa, Merkez, Niksar, Pazar, Turhal, Yeşilyurt ve Zile) 64 köyde uygulamaya geçilmiştir. İl Müdürlüğü taş toplama makinesi gibi ortak kullanıma yönelik makine alımları ile gerek ortak makine kullanım anlayışını gerekse kaynakların etkin kullanımını sağlamaktadır. Özellikle hedeflenen tarım alanlarında taş toplama makinesinin kullanımı ile tohumluk girdi kullanımının en az %10 azaltılacağını, aynı zamanda da verimliğinde %10 artırılacağı ön görülmektedir. 2017 yılında genel bütçe imkânları ile aşgari 80 HP gücünde, 175 cm iş genişliği hacmine sahip 2 adet yaklaşık 80 000 TL değerinde taş toplama makinesi alınmıştır (Anonim, 2018).

Çizelge 2.26. Tokat ilinde yıllara göre çevre amaçlı tarım arazilerini koruma projesi desteği (ÇATAK) (2012-2017)

Yıllar	Üretici Sayısı	Destekleme Alanı (da)	Destekleme Miktarı (TL)
2012	100	2 921.97	390 626.19
2013	287	8 580.26	1 133 958.94
2014	590	14 104.45	1 855 014.72
2015	633	13 782.41	1 791 555.36
2016	595	13 420.79	1 677 487.24
2017	492	10 845.34	1 232 652.48

(Anonim, 2018)

İyi tarım uygulamaları desteği

2014 yılına esas üretimin desteklemeleri; 2015 yılında 193.8 da (sebze-meyve) alanda 9 690.00 TL destekleme ödemesi yapılmıştır (Anonim, 2015).

2015 yılı üretim döneminde Turhal İlçesinde, 5 Çiftçinin uyguladığı üretimde, 7 tür bitkisel ürün yer almıştır. 183.4 da alanda 1 331 ton üretim yapılmıştır. Sertifikasyon Kuruluşu ORSER ve TRB 'dir.2014 yılı üretim dönemi için, 2015 yılında 156.36 da alan karşılığı 7 818.00 TL destekleme ödemesi yapılmıştır (Anonim, 2016).

2017 yılında İyi Tarım Uygulamaları kapsamında üretim yapan ve belgelendirilen 5 üreticiye toplam 15 378.35 TL destekleme ödemesi yapılmıştır (Anonim, 2019c).

Çizelge 2.27’de Tokat ilinde yıllara göre İyi tarım uygulamaları desteği gösterilmiştir.

Çizelge 2.27. Tokat ili iyi tarım uygulamaları desteği (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	9 690.00
2016	7 818.00
2017	15 378.35
Toplam	32 886.35

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Organik tarım desteği

Tokat ilinde 2017 yılında 5 ilçe (Merkez, Niksar, Erbaa, Turhal ve Almus) 49 köy-belde 594 bitkisel ürün üreticisi tarafından yaklaşık 15 572 da alanda 1 582 kg organik üretim gerçekleştirilmiştir. 55 ayrı türle organik tarım yapılmaktadır. Ayrıca; 2 üretim ve ürün işleme tesisi ve 1 hayvansal üretim (arıcılık) işletmesi bulunmaktadır. Tokat ülke genelinde organik üretici sıralamasında 26. sıradadır. İlde Faaliyet Gösteren Kontrol Sertifikasyon Kuruluşları CERES (Kontrol ve Belgelendirme Hizmetleri Limited Şirketi), ORSER (Kontrol ve Sertifikasyon Limited şirketi), CU(Control Union Sertifikasyon Limited şirketi), KİWA (Kiwa Meyer Belgelendirme Hizmetleri A.Ş)’ tır. Erbaa İlçesinde; ÇATAK Programı çerçevesinde yapılan yönlendirmelerle, 3.000 dekarın üzerinde alanda organik tarıma geçmesi sağlanmış ve bu köylerdeki üreticilerin bir araya gelerek “Birlik” şemsiyesi altında organik tarım faaliyetlerini yürütmelerinin önü açılmıştır. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Genel bütçe imkânları kullanılarak gerçekleştirilen proje ile 2017 yılında toplam 80 kişinin daha organik tarıma geçmesi sağlanmıştır (Anonim, 2019c).

Tokat ilinde 2017 yılında üreticilere organik tarım desteği olarak 251 262.69 TL ödenmiştir.

Örtü altı tarımı desteği

2017 yılı Erbaa, Merkez, Pazar, Reşadiye, Niksar, Turhal ve Zile ilçelerinde toplam 7 ilçede 100 köy/beldede ve 704 işletmede 1 034 dekar alanda örtü altı tarımı yapılmaktadır. İl Özel İdaresi, KHGB (Köylerine Hizmet Götürme Birliği), SYDV (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) katkıları ile 108 m²'den 1 020 m²'ye kadar değişen ebatlarda 961 adet 421 dekar alanda sera kurulmuştur. Türkiye seracılığında yıllık %15 olarak belirlenmiş büyüme oranı, 2016 yılında Tokat ilinde %20/yıl düzeyine ulaşmıştır. Ayrıca Kırsal Kalkınma, Genç Çiftçi, TKDK vb. projelerin onaylanması halinde yıllık %20 artış oranı sürdürülebilir hale gelecektir (Anonim, 2017).

Çiftlik muhasebe veri ağı (ÇMVA) desteği

İşletme bazlı mikro-ekonomik verilerin toplandığı tek araştırmadır. İşletme geliri ve destek politikaları arasındaki ilişkiyi inceleyen tek veri tabanı ve tarım politikasının tarıma etkisini analiz eden tek mekanizmadır. Projeye Tokat İli 2014 yılında katılmıştır. Toplam 81 işletmede çalışmalar yürütülecektir. Türk ÇMVA veri toplama sistemi, 4 unsurdan oluşmaktadır. Açılış ve kapanış envanterlerinde; işletmeye ait arazi, çok yıllık bitkiler ve hayvan varlığı, makine, bina ve arazi ıslahı sermayesi varlığı, tarımsal borçlar ve alacaklar, tarla demirbaşı ve ambar mevcudu gibi bilgiler toplanmaktadır. Çiftçi Kayıt Defterleri ile muhasebe yılı içerisinde işletmenin para karşılığı yapmış olduğu işlemler kayıt edilmektedir. Yardımcı tablolar; arazi kullanımı, bitkisel ve hayvansal ürün tüketimi ile işgücü verilerini toplamak için kullanılmaktadır (Anonim, 2016).

Çiftlik muhasebe veri ağı katılım desteği (CMVA), bitkisel üretim yapan küçük aile işletmelerinin desteklenmesi bakımından 2015 yılında 30 375.00 TL ve 2017 yılında 40 500.00 TL ödeme yapmıştır.

2.2.2. Tokat ili hayvancılık desteklemeleri

Tokat'ta 2015 yılı hayvancılık desteklemeleri 23 028 669.26 TL ve 2016 yılında hayvancılık desteklemeleri 16 407 463.35 TL'dir. Destekleme miktarı azalmıştır. 2017 yılında hızlı şekilde artmış ve 48 349 660.90 TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıla göre 2017 yılında 2.95 oranda artış sağlanmıştır

Çizelge 2.28. Tokat ili hayvancılık desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	23 028 669.26
2016	16 407 463.35
2017	48 349 660.90
Toplam	87 785 793.51

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Yem bitkileri desteklemeleri

Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı arazileri üzerinde kaliteli kaba yem üretmek amacıyla yem bitkileri eken üreticilere, çok yıllık yem bitkisi ektiklerinde ilk yıl için, tek yıllık yem bitkileri ektiklerinde ise üretim yapılan yıl için, ürünü hasat etmeleri kaydıyla dekar başına ödeme yapılır. Desteklenecek yem bitkileri için toplam ekim alanı minimum 10 dekar'dır. Tokat'ta 2016 ve 2017 yıllarında yem bitkileri destekleme miktarı, %61.91 oranda artmıştır ve 4 359 750.84 TL 'ye yükselmiştir.

Çizelge 2.29. Tokat ili yem bitkileri desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	3 406 840.31
2016	2 699 192.38
2017	4 359 750.84
Toplam	10 465 783.53

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Anaç sığır desteklemesi

Hayvancılık desteklerinde özellikle süt hayvancılığında önemli değişiklikler yapılmıştır. İlk olarak 2008’de başlayan anaç hayvan desteği kaldırılmıştır. Bu yıldan başlayarak anaç hayvan yerine buzağıya destek verilecektir. 2015 ve 2016 yılı Tokat ilinde anaç sığır desteklemesi için toplam olarak 9 321 718.50 TL ödenmiştir.

Çizelge 2.30. Anaç sığır desteklemesi (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	4 381 933.50
2016	4 939 785.00
2017	Kaldırıldı
Toplam	9 321 718.50

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Buzağı desteklemesi

Yetiştiricilerin 2016 yılı Hayvancılık Desteklemeleri Uygulama Esasları Tebliği yayınlanarak uzun süredir uygulanan Anaç Sığır Desteği yeni destekleme kalemleri arasında yerini alamamış ve yerine buzağı desteği artırılmıştır. Böylelikle süt sığırı yetiştiriciliği yapan yetiştiriciler için başlıca iki temel destekleme kalemi oluşmuştur. TÜRKVET (Veteriner Bilgi Sistemi) ve e-İslah’a kayıtlı, doğduğu işletmede en az 4 ay yaşamış, aşısız ari işletme statüsü kazanan işletmeler hariç olmak üzere programlı aşıları yapılmış, aynı ırk ana ve boğa spermasından, suni tohumlamadan doğan, 120 günlük yaş ve aşı şartlarını yerine getiren Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği’ne ye işletmelerde doğan buzağılar Desteği alacaktır. Yerli Irk hayvanlarda ise, herhangi bir ırk boğa sperması ile tohumlamadan doğmuş olan buzağılar destek alacaktır. Bu kapsamda Tokat ilinde buzağı desteklemeleri 2017 yılında 30 000 000.00 TL destek sağlanmıştir (Anonim, 2018).

Çizelge 2.31. Buzağı desteklemeleri (2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2017	30 000 000.00

(Anonim, 2018)

Küçükbaş hayvancılık desteklemesi

Anaç koyun keçi desteklemelerinden yararlanmak isteyen yetiştiriciler; ilgili mevzuatta belirtilen şartlara uymaları halinde 15-90 ay arasında yaşta olan dişi hayvanları için, hayvan başına 25 TL destek ödemesi alabileceklerdir. 2015-2017 döneminde üreticilere verilen Küçükbaş hayvancılık desteklemeleri toplam olarak 14 688 548.00 TL'dir.

Çizelge 2.32. Küçükbaş hayvancılık desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	4 800 740.00
2016	4 812 258.00
2017	5 075 550.00
Toplam	14 688 548.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Süt teşvik primi (Çiğ süt desteklemeleri)

Süt üreticileri, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve üretiminde sürdürülebilirliğin kapsamında fiyat artışının tüketimde talep daralması oluşturmasının önüne geçmek ve arz/talep dengesinin devam edebilmesi için çiğ süt destekleme fiyatlarında yeniden düzenlenme yapmıştır. Bu kapsamda; 2019 yılında yani yeni yıldan itibaren Ocak, Şubat, Mart aylarında süt üreticilerine, litre başına verilmekte olan ortalama 10 kuruş 'süt prim desteği', 15 kuruş daha artırılarak, 25 kuruşa yükseltilmiştir. Daha önce ki 2015 ve 2017 yıllarında süt teşvik primi toplam miktarı 5 406 221.76 TL'dir.

Çizelge 2.33. Süt teşvik primi (Çiğ süt desteklemeleri) (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	1 768 980.18
2016	2 579 669.27
2017	1 057 572.31
Toplam	6 406 221.76

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Anaç manda destekleri

Damızlık manda yetiştiricileri birliği bulunan illerde birliğe üye olma şartlarını taşıyan yetiştiriciler, birliğe üye olmaları koşuluyla birlikler aracılığıyla, bu birliklere üye olma şartlarını taşımayan veya birlik bulunmayan illerdeki yetiştiriciler ise il/ilçe müdürlüğü aracılığıyla başvurmaları halinde anaç manda desteklemesinden yararlanmaktadır. 2015 yılında 741 200.00 TL ve 2016 yılında 772 800.00 TL anaç manda desteği sağlanmıştır. 2017 Yılında anaç manda destekleri kaldırmıştır.

Çizelge 2.34. Anaç manda destekleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	741 200.00
2016	772 800.00
2017	Kaldırıldı
Toplam	1 514 000.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Kıl keçisi ırkı ıslahı projesi

Proje ile hayvan üreticilerinin, ırk özelliklerini başarıyla temsil eden hayvanlara sahip olabilmeleri, işletmelerin damızlık hayvan üretimi mantığını kavrayabilmeleri, kaliteli ve verimli damızlıklar elde edebilmeleri, bölge şartlarına uygun hayvanların üretilmesi konularında altyapıyı da oluşturan küçükbaş hayvancılık yetiştiriciliği yapan işletmelerin kıl keçisi ürülerini ıslah ederken, sürü verimliliğini de arttırarak destek alması sağlanmıştır. Tokat ilinde Kıl keçisi ırkı ıslahı projesi kapsamında 2015 yılında 261 290.00 TL, 2016 yılında 228 105.00 TL ve 2017 yılın da ise 389 100.00 TL destek verilmiştir. 2017 yılında bir önceki yıla kıyasla verilen destek 1.7 oranda yükselmiştir (bkz. Çizelge 2.35).

Çizelge 2.35. Kıl keçisi ırkı ıslahı projesi (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	261 290.00
2016	228 105.00
2017	389 100.00
Toplam	878 495.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Hayvan gen kaynak koro projesi (Karagül koyunu projesi)

Hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması kapsamında koyun ve keçi koruma desteklemelerinden yararlanmak isteyen yetiştiriciler; ilgili mevzuatta yer alan illerde ve belirtilen koşulları sağlamaları halinde, başvuru yaparak hayvan başına destek almıştır. Bu kapsamda Karagül koyunu projesi Tokat ilinde 2015 ve 2017 yılları arasında toplam olarak 82 080.00 TL destek vermiştir.

Çizelge 2.36. Hayvan gen kaynak koro projesi (Karagül koyunu projesi) (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	25 440.00
2016	25 440.00
2017	31 200.00
Toplam	82 080.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Halk elinde ülkesel küçükbaş hayvanları ıslahı projeleri (Karayaka-Akkaraman)

Projeye dâhil olacak her bir yetiştirici sürüsünde en az bulunması gereken bir yaş ve üzeri anaç koyun sayısı; Karayaka-Akkaraman ırkı koyun için 80 baştır. Seçilecek sürülerde, TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) tarafından hazırlanan saf yetiştirme, seleksiyon ve döl kontrolü esasına göre yetiştirme yapılır. Geliştirme amaçlı desteklenecek küçükbaş hayvan ırklarında kontrollü çiftleştirilen yeterli miktarda elit anaç koyun/keçi bulundurulması hedeflenir. Bu amaçla Karayaka-Akkaraman koyun ırkı için, Tokat ilinde küçükbaş hayvanları ıslahı projeleri

kapsamında 2015 ve 2017 yılları arası toplam olarak 2 206 255.00 TL destek sağlanmıştır (bkz. Çizelge 2.37).

Çizelge 2.37. Halk elinde ülkesel küçükbaş hayvanları ıslahı projeleri (Karayaka-Akkaraman) (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	531 940.00
2016	539 405.00
2017	1.134.910,00
Toplam	2 206 255.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Halk elinde ülkesel manda ıslah projesi (Anadolu manda projesi)

Manda üreticileri, TÜRKVET (Veteriner Bilgi Sistemi)' e kayıtlı ve Yetiştiriciler Birliği bulunan illerde birliğe üye olma şartlarını taşıyan yetiştiriciler, birliğe üye olmaları koşuluyla birlikler aracılığıyla, bu birliklere üye olma şartlarını taşımayan veya birlik bulunmayan illerdeki yetiştiriciler ise il/ilçe müdürlüğü aracılığıyla başvurmaları halinde anaç manda desteklemesinden yararlandırılır. Tokat ilinde Halk elinde ülkesel manda ıslah projesi (Anadolu manda projesi) kapsamında 2015 ve 2017 yılları arasında toplam olarak 3 276 550.00 TL destek verilmiştir.

Çizelge 2.38. Halk elinde ülkesel manda ıslah projesi (Anadolu manda projesi) (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	1 544 600.00
2016	1 777 350.00
2017	1 714 600.00
Toplam	3 276 550.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Besi sığır destekleri

Kırmızı Et Üreticileri Birlikleri olan yerlerde birliklere, olmayan yerlerde İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerine Bakanlıkça onaylı kesimhanelerde kestirilmiş olan 12 aylık

yaştan büyük ve karkas ağırlığı en az 200 kg olan hayvanlar, destek besilik erkek sığır desteklemesinden yararlanmıştır. 2015 yılında 2 189 995.00 TL ve 2016 yılında 1 650 791.60 TL destek verilmiştir. 2017 yılında Besi sığır destekleri kaldırılmıştır (bkz. Çizelge 2.39).

Çizelge 2.39. Besi sığır destekleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	2 189 995.00
2016	1 650 791.60
2017	Kaldırıldı
Toplam	3 840 786.60

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Sürü yöneticisi istihdamı desteklemeleri

Sürü yöneticisi istihdam desteği, 300 ve üzeri anaç küçükbaş (koyun-keçi) hayvan varlığına sahip işletmelerden sertifikalı sürü yöneticisi istihdam eden ve sürü yöneticisine ait SGK primlerini kesintisiz olarak 5 ay süre ile yatıran işletmelere ödenecektir. Bu bağlamda 2017 yılı Tokat ilinde 235 000.00 TL destek ödenmiştir.

Malak desteklemeleri

Doğduğu işletmede en az 4 ay (120 gün) yaşamış, aşıları yapılmış, MIS' a kayıtlı olmalıdır. Birliğe üye olanlar il birliklerine, birlikler de üyeleri adına il/ilçe müdürlüğüne, üye olmayan yetiştiriciler ise, il/ilçe müdürlüklerine başvuru yaparlar. Tokat ilinde 2017 yılında ödenen Malak Desteklemeleri 798 700.00 TL'dir

Hayvan hastalıkları tazminat desteklemesi

Hayvan hastalığı tazminatı her yıl Hayvan Hastalıklarında Tazminat Yönetmeliği ile belirlenmekte ve o yılın Tarımsal Desteklemelere İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı ve Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği doğrultusunda hayvan sahiplerine tazminat ödemesi yapmaktadır. Bakanlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde yerel kıymet takdir komisyonu tarafından, işletmenin bulunduğu mahallin rayiç

bedelleri dikkate alınarak tazminat bedelleri tespit edilir. 2017 Yılında 710 067.00 TL Hayvan hastalıkları tazminat desteği ödenmiştir.

Arıcılık destekleri (Aktif koloni destekleri)

TÜRKVET ve Arıcılık Kayıt Sistemine (AKS) kayıtlı olan, plakalı, modern ve aktif (içinde arı olan) kovanlar sigorta kapsamına alınmaktadır. Tokat ilinde Arıcılık destekleri (Aktif koloni destekleri) kapsamında 2015 yılında 256 950.00 TL, 2016 yılında 275 700.00 TL ve 2017 yılın da ise 290 520.00 TL destek verilmiştir. 2015 ve 2017 yıllar arası toplam olarak 823 170.00 TL destek verilmiştir.

Çizelge 2.40. Arıcılık destekleri (Aktif koloni destekleri) (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	256 950.00
2016	275 700.00
2017	290 520.00
Toplam	823 170.00

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

Su ürünleri desteklemeleri

Onaylı su ürünleri yetiştiricilik belgesine sahip, su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı yetiştiricilere su ürünleri desteği verilmektedir. Tokat ilinde su ürünleri Alabalık, Sarız, Sazan, Yayın balıklarıdır. Avcılık ve yetiştiricilik olarak üretim yapılmaktadır. 2015 yılında 2 342 587.69 TL, 2016 yılı 2 653 354.72 TL ve 2017 yılında ise 2 552 690.75 TL üretim desteği verilmiştir.

Çizelge 2.41. Su ürünleri desteklemeleri (2015-2017)

Yıllar	Destek Miktarı (TL)
2015	2 342 587.69
2016	2.653.354.72
2017	2 552 690.75
Toplam	7 548 633.16

(Anonim, 2017), (Anonim, 2018)

2.2.3. Tokat ili kırsal kalkınma desteklemeleri

Türkiye’de 42 ilinde yürütülen IPARD-I hibe destek programından Tokat yatırımcıları da büyük oranda faydalanmış ve bu program ile Tokat İline birçok işletme kazandırılmıştır. Bu dönemde İlde, toplam 239 adet yatırım hayat bulmuş ve bu yatırımlar IPARD fonları ile desteklenmiştir. Desteklenen projelerin toplam yatırım bedeli 140 020 062.55 TL olup yatırımcılara ödenen hibenin toplam tutarı ise 55 687 708.08 TL'dir. Ayrıca IPARD yatırımlar KDV vergisinden muaf olduğu için TKDK Koordinatörlüğünce desteklenmiş bu projelere yaklaşık 17 milyon Liralık dolaylı ek bir katkı daha sağlanmıştır. Sağlanan dolaylı ek katkı ilebirlikte düşünüldüğünde Tokat ili yatırımcılarına IPARD-I döneminde toplam 72 687 708.08 TL hibe desteği sağlanmış bulunmaktadır. İldeki projenin faydalanıcıları arasında 40 yaş altı faydalanıcı sayısı 83 ve kadın faydalanıcı sayısı 29'dır. Bu dönemdeki yatırımlarla oluşturulan istihdam sayısı ise 897'dir (Anonim, 2019c).

2.2.4. Doğu karadeniz projesi (DOKAP)

Doğu Karadeniz Projesi Hayvancılık Yatırımlarının Desteklenmesine ilişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No:2017/2) 04.03.2017 tarih ve 29997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yayımlanan Proje Uygulama Rehberi ile Tokat 2017 yılında Proje kapsamına alınmış olup Dokap başvuru konuları içerisinde yer alan %50 Hibe destekli yeni Ahır-Ağıl yapımına destek sağlanacaktır. Tebliğ ve Uygulama Talimatları gereği Proje başvuruları 01.03.2017 tarihinden itibaren alınmaya başlanmış, 31.03.2017 tarihinde sona ermiştir. Tokat genelinde toplam 107 başvuru kabul edilerek Bakanlığa sunulmuştur. Bu projelerden 50 yatırımcının projesi Bakanlıkça onaylanmış olup, bunlardan 25 yatırımcı projeden vazgeçerek belge tesliminde bulunmamıştır. İl'e 5 940 000.00 TL Ahır-Ağıl yatırımı toplam tutarına karşılık 2 970 000.00 TL hibe desteği yapılacaktır (Anonim, 2018).

3. KAYNAK ÖZETLERİ

Eğri (2014), “2000 Sonrası Türk Tarım Politikalarında Dönüşüm ve Çiftçi Algısı: Kırklareli Örneği” adlı araştırmada, 2000 yılına gelindiğinde, makroekonomik şartlar ve AB, DTÖ gibi küresel aktörlerin etkisiyle tarım sektöründe bir reform projesi başlatılmış ve destekleme sistemi değiştirilmiştir. Yapılan değişimler ile temel olarak fiyat-ürün bazlı destekleme sistemi yerine, alan bazlı ve doğrudan gelir desteği içeren bir destekleme sistemine geçilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma, 2000 sonrası yaşanan bu değişimleri değerlendirmekte ve günümüze kadar olan gelişmeleri ele almaktadır. Bununla beraber, Kırklareli’nde, anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen alan araştırması vasıtasıyla ortaya çıkan değişimlerin çiftçiler tarafından nasıl algılandığı tartişılmış ve “Çiftçiler açısından bir değişimden bahsetmek mümkün müdür?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmada, çiftçilerin uygulanan tarım politikalarından genel bir memnuniyetsizlik içerisinde oldukları ve araştırmaya katılan çiftçilerin çoğunluğunun tarım politikalarındaki değişimin farkında olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Sakarya ve ark. (2007), “Yerel Kalkınmada Tarım Finansman Desteği Olarak Doğrudan Gelir Desteği Üzerine Bir Alan Araştırması (Sındırgı İlçe Örneği)” adlı çalışmada temel amaç, tarım sektörüne uygulanan Doğrudan Gelir Desteği’nin (DGD) tarım politikası ve bir finansman yöntemi olarak incelenmesidir. Balıkesir ilinin Sındırgı ilçesindeki sonuçlarının incelenmesi ve etkilerinin değerlendirilmesi olacaktır. Çalışmanın diğer bir amacı ve katkısı ise, DGD’den yararlanan çiftçilerin bakış açılarını ve genel değerlendirmelerini öğrenerek düşüncelerini yansıtmak ve öneriler getirmektir. Çiftçilerin büyük bir oranda DGD ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıkları (%91) ve uygulama ile ilgili bilgi edinme isteğinde oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların %69’u DGD’nin yararlı bir uygulama olduğu görüşünde iken yapılan destek miktarının yetersiz olduğunu dile getirmektedirler ve %99’u sistemi adil bir sistem olarak görmemektedirler. Araştırma sonucunda elde edilen önemli bir bulgu ise, temelde DGD ile üretim miktarında bir artış yaşanabileceği yönündeki beklentilerin oluşmamış olmasıdır. Ankete katılanların %63’ü DGD’nin üretimi arttırıcı bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Yine araştırma sonucunda, ankete katılanların %80’i DGD’nin devam etmesini isterken, bununda %45’i sadece miktarının arttırılmasını

istemektedir. %31'i ise Fiyat desteği ile birlikte devam etmesini istemektedir. DGD sistemi, önceden uygulanan tarımsal destek politikaları ile karşılaştırıldığında, yaşanan değişim ankete katılanların %72'si tarafından olumsuz olarak algılanmaktadır. Yapılan araştırma sonrasında DGD için sonuç olarak denilebilir ki, tarım sektörünün sorunlarının çözümü için uygulanan “tarım reformu” olarak, geniş bir perspektif sağlamaktan uzak görünmektedir.

Can Ağırbaş (2016), “Türkiye’de Son On Yılda Uygulanan Tarımsal Desteklemelerin Doğrudan Gelir Desteği Dönemi ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, Türkiye’de 2000-2005 yılları arasında uygulanmış olan DGD sistemi ile 2006-2015 yılları arasında uygulanmakta olan diğer destekleme yöntemlerinin finansman kaynakları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. DGD döneminde yapılmış olan anket çalışması ile de DGD' nin üreticilerin toplam aile geliri ve tarımsal gelirleri üzerine etkisi ortaya konularak, DGD sisteminin diğer desteklemelere bu açıdan alternatif olup olamayacağı irdelenmeye çalışılmıştır. DGD alan 128 adet işletme ve DGD almayan 36 adet işletme olmak üzere toplam 164 adet işletme ile anket yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre DGD alan işletmelerde tarım dışı gelirin toplam aile geliri içerisindeki payı %11.80 oranındadır. DGD'den yararlanmayan işletmelerde bu oran daha yüksek (%27.81) tir. İncelenen üreticilerin tarımsal gelirinin toplam aile geliri içerisindeki payı, DGD'den yararlanan ve yararlanmayan işletmelere göre farklılık göstermektedir. DGD'den yararlanarlarda bu pay, %71.71, yararlanmayanlarda %72.19 düzeyindedir. İkincil verilerin karşılaştırmaları ise DGD öncesi ve DGD sonrası dönem olarak yapılmış; her iki dönem için desteklerin genel bütçe, vergi gelirleri, iç borç ve dış borç içindeki payı ve değişimleri incelenmiştir. Buna göre, DGD'nin 2004-2005 döneminde vergi mükelleflerinden transferler, toplam transferler içerisinde %32.07 oranında yer alırken, DGD sonrası yıllarda bu oran giderek artmış ve %54.12'ye yükselmiştir. DGD' nin 2000-2001 döneminde tüketicilerden yapılan transferler %37.17 iken, DGD sonrasında 2006-2008 yıllarında %60.80, 2012-2014 yıllarında ise %46.32 olmuştur. Bütçeden yapılan transferlerin oranı ise DGD döneminde %1.68 iken, DGD sonrasında 2009-2011 döneminde %4.98'e kadar çıkmış, 2012-2014 yıllarında ise yine %0.44'lere düşürülmüştür. Bu sonuçlar, son yıllarda tarımsal desteklerin yükünün vergi mükellefleri üzerine kaydığını göstermektedir.

Menek ve Kızılaslan (2008), “Doğrudan Gelir Desteğinin Üreticiler Üzerine Etkisi (Tokat İli Merkez İlçe Örneği)” adlı araştırmada, Türkiye’de 2000 yılında Pilot Bölge’lerde, 2001 yılından itibaren ise tüm Türkiye’de uygulamaya konulan Doğrudan Gelir Desteği’nin (DGD) Tokat Merkez ilçe köylerindeki üreticiler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu aşamada yüz yüze görüşme yöntemiyle anket çalışması yapılmıştır. Araştırma alanındaki üreticilerin genel olarak %82,4’ünün uygulamaya başladığı yıldan itibaren DGD ’den faydalandığı görülmektedir. Bu ise sistemin, Çiftçi Kayıt Sistemi için başarıya ulaştığını göstermektedir. Ancak üreticilerin aldığı DGD’nin ortalama %77,22’sinin girdi satın alınmasında kullanması ve %95,6’sının girdi kullanımında bir değişikliğe gitmemesi, verilen DGD ödemesinin girdi desteklemeleri yerine ikame ettiğini göstermektedir. DGD’nin üretim yılı içerisinde, ekim-biçim zamanında verilmemesi üreticilerin başlıca sorunlarıdır. Üreticilerin destekleme çeşitlerine göre tercihinin bakıldığı zaman, DGD’nin son sıralarda tercih edildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığı zaman, DGD’nin arazi üzerinden değil, ürün çeşidine göre ödenmesi ve ürünlerin pazarlanmasında karşılaşılan sorunların çözüme ulaştırılması öncelikli konular olarak görülmektedir.

Keleş ve ark. (2014), “Kırsal Alanda Tarımsal Finansman Desteği Olarak Doğrudan Gelir Desteği Üzerine Bir Alan Araştırması: Narman İlçesi Örneği” isimli araştırmada, Doğrudan Gelir Desteği kamu kaynaklarından hedef tarım üreticilerinin gelir düzeyini etkilemek amacıyla yapılan transferler şeklinde uygulanan önemli bir tarım politikası aracıdır. Tarımsal destekleme politikalarının gerekçeleri nüfusun beslenmesi, gıda güvenliği, kendine yeterlik ve gelir dağılımındaki dengesizliğinin giderilmesidir. Bu çalışmada, Erzurum İli, Narman İlçesi kırsal alanında yaşayan ve tarımla uğraşan çiftçilerin; DGD'den yararlanma durumunu belirlemek, almış oldukları DGD ödemelerinin nerelerde harcandığını ortaya çıkarmak ve DGD'nin tarımsal amaçlı olarak harcanması üzerine ne gibi faktörlerin etkili olduğunu araştırmak amaçlanmıştır. Bu araştırmanın ana materyalini, Erzurum ili Narman ilçesinde Doğrudan Gelir Desteğinden yararlanan üreticilerle yapılan anketlerden elde edilen yatay kesit verileri oluşturmaktadır. Çalışmada Narmanlı çiftçilerin DGD’yi faydalı buldukları ancak yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Erdal ve ark. (2013), “Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklerin üretici açısından değerlendirilmesi (Kahramanmaraş ili örneği)” adlı çalışmada, Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklemeler üretici bazında değerlendirilmiştir. Araştırma verileri, Kahramanmaraş İli Merkez İlçeye bağlı 11 köyden basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile belirlenen 177 üreticiden anketlerle sağlanmıştır. Araştırma sonuçları 177 üreticiden 130’unun tarımsal desteklemelerden yararlandığını, 47’sinin ise yararlanmadığını ortaya koymuştur. Üreticiler genel olarak nakit destekleme ödemeleri yerine girdi (mazot, gübre vb.) fiyatlarında indirim sağlanmasını istemektedir. Ürünlerin değerinde pazarlanamamasının üreticiler için önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir.

Karahan Uysal (2015), “Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi” adlı çalışmada, tutum ölçeği sorularına alınan yanıtlar, çiftçilerin çiftçilikten pek memnun olmadıkları; çocuklarının çiftçiliğe devam etmesini “hiç” istemedikleri; tarımsal faaliyetin temel ihtiyaçlarını “kısmen” karşılayabildiğini düşündükleri ve çoğunun çiftçilik mesleğinden “vazgeçebilecekleri” yönünde bulgular ortaya koymuştur. Çiftçilerin öncelikle üretim masraflarını minimize etmeyi hedefledikleri, bunu sırasıyla riski minimize etme ve varlıklarını elinde tutarak gelecek kuşaklara bırakma hedeflerinin izlediği belirlenmiştir. İşletme arazisinin daha geniş olması, çiftçiler için mevcut varlıklarını koruma hedefinin önemini arttırırken; işletmede yer verilen bitkisel üretim dalı sayısının bu eğilim ile ters yönlü ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Toplam gelirden tarımsal gelir payının yüksek olmasının, yenilikçilik ve kredi kullanımı gibi yüksek gelir vadeden girişimlere yönelimi arttırdığı belirlenmiştir.

Daldal (2016), “Tarımsal Destekleme Üreticilerin Yaklaşımı, Tekirdağ İli Örneği” konulu çalışmada, Türkiye’de hali hazırda uygulanan tarımsal desteklemelerin durumu incelenerek üreticilerin bu desteklemelere olan yaklaşımı değerlendirilmiştir. Ayrıca üreticilerin destekleri kullanma biçimleri ve geleceğe ilişkin beklentileri de irdelenmiştir. Anket yapılan üreticilerin tamamının tarımsal desteklemelerden yararlandığı tespit edilmiştir. Üreticiler nakit destekleme ödemelerinin yanında girdi (mazot, gübre vb.) fiyatlarında indirim sağlanması, ürünler için de daha yüksek fiyat olması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Tarımsal desteklemelerden mazot, gübre ve

toprak analizi desteğini üreticilerin %48,6'sı gübre ve mazot vb alımında, hububat fark ödemesi desteğini üreticilerin %55,1'i o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacı varsa onun alımında, yağlı tohumlu bitkiler (ayçiçeği, kanola) fark ödemesi desteğini üreticilerin %70'i borç ödemede kullandıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler, destekleme kalemleri ve prosedürlerinin çok olmasından şikâyetçi olmaktadır. Ayrıca destekleme miktarları ve ödeme zamanlarıyla ilgili de sorunlar belirtilmiştir. Yaşanan bu sorunlara, destekleme kalemlerinin ürün bazında birleştirilmesi, ödeme zamanlarının üreticilerin nakit'e ihtiyaç duyduğu dönemlere çekilmesi, taban fiyat açıklamalarının üreticilerin ekim kararlarına yön verecek bir yapıya dönüştürülmesi gibi çözümler önerilmiştir.

Semerci (2012), "Türkiye'de Yağlı Tohumlar Üretiminde Uygulanan Destekleme Politikalarının Ayçiçeği Ekim Alanları ve Üretici Refahı Üzerine Etkisi" adlı araştırmada, Trakya'daki tarım işletmelerinde alan bazlı destekler ile fark ödeme desteğinin üretici gelirine yansması incelenmiştir. Yapılan çalışmada; ayçiçeği alım fiyatı ile ekim alanı ve üretim miktarı arasında bir ilişki bulunmadığı, ayçiçeğinde uygulanan fark desteklerinin de ekim alanları ve üretim miktarı üzerinde bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, üreticilerin ayçiçeği fark ödeme destek birim fiyatı ve piyasada oluşan alım fiyatı konusundaki memnuniyetsizliğin önemli boyutlarda olduğu tespit edilmiştir.

Aydın ve ark. (2010), "Türkiye'de Canlı Hayvan ve Kırmızı Et İthalatı Kararlarının Sığır Besicileri Üzerine Etkileri" adlı çalışmada; Türkiye'de kırmızı ette yaşanan kriz ile ithalat kararı alınmasını doğuran sürecin nedenlerinin, canlı hayvan ile kırmızı et ithalatı hakkındaki besici görüşlerinin, ithalat kararının besiciler üzerindeki etkilerinin, sektörde olası yansımaların ve ileriye dönük çözüm önerilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın materyalini; Kars, Erzurum ve Ankara illerinden toplam 82 entansif sığır besi işletmesi sahibiyle yapılan anket verileri oluşturmuştur. Çalışmada, kasaplık hayvan ve kırmızı et ithalatının devam etmesi durumunda işletme sahiplerinin %87.8'inin üretim faaliyetlerinden çekileceği ya da ölçeğini azaltacağı yönünde olumsuz görüşe sahip olduğu saptanmıştır. Üreticilerin kırmızı et üretiminin artırılmasına dönük olarak "damızlık süt sığırcılığı desteklerinin artırılması", "ithalatın yalnızca damızlık hayvan ve besi materyaliyle sınırlandırılması" ve "besi sığırcılığına

verilen teşvik ve desteklemelerin artırılması” gibi çözüm önerileri bulunmaktadır. Uzmay (2017), “Hayvancılık Sektöründe Uygulanan Politikaların Süt Sığırcılığı İşletmelerine Etkisi Üzerine Üretici Görüşlerinin Saptanması: İzmir İli Örneği” isimli araştırmanın üç ana amacı bulunmaktadır. İlki son dönemde uygulanan destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmeleri üzerinde yarattığı etkilerin üretici görüşleri dikkate alınarak ortaya konması, ikincisi üreticilerin uygulanan politikalardan genel olarak memnuniyet durumunun belirlenmesi, üçüncüsü ise, işletme ve üreticiye yönelik hangi faktörlerin memnuniyet durumunda etkili olduğunun ortaya konmasıdır. Araştırma İzmir ilinde yürütülmüş, 95 üretici ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda üreticilerin öncelikle ithalat politikalarından olumsuz etkilendiği, genel olarak yeni yatırım planları olmadığı, kredi kullanımlarının arttığı, ancak desteklemeler olmasa da genelde süt sığırcılığına devam edecekleri belirlenen sonuçlar arasındadır. Destekleme politikalarından memnun olanlarla olmayanların oranı eşitken, multinomial logit regresyon sonucuna göre, işletmecinin aile birey sayısı, toplam gelir içinde süt sığırcılığının payı, işletmecinin yeni yatırım planlayıp/planlamama durumu, işletme ölçeği (sağmal sayısı), işletmecinin tarım programlarını TV ve radyodan takip etmesinin destekleme politikasına yönelik görüşlerde etkili olduğu dikkati çekmektedir.

Aydın ve Özkan (2017), “Gübre ve Toprak Analizi Desteğinin Üreticiler Açısından Değerlendirilmesi: Kırklareli İli Örneği” isimli çalışmada, araştırma sahasındaki tarım işletmelerinin bazı sosyo-ekonomik özellikleri belirlenmiş ve gübre ve toprak analizi desteğinin üreticiler yönünden değerlendirilmesi incelenmiştir. Üreticiler; Çiftçi Kayıt Sisteminde kayıtlı olmayan dolayısıyla desteklemelerden yararlanmayan, çiftçi kayıt sisteminde kayıtlı olan ve sadece gübre desteği alan ve gübre ve toprak analizi desteklerinin her ikisinden de yararlananlar olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Kırklareli iline bağlı üç ilçe ve bu üç ilçeye bağlı üçer köyden toplam 135 üretici ile çalışılmıştır. Üreticilerin çiftçi kayıt sisteminden beklentileri, kayıt esnasında karşılaştıkları sorunlar, destekleme miktarları ile ilgili görüşleri, gübre ve toprak analiz desteği belirleme kriterleri ile görüşleri irdelenmiştir. Üreticilerin büyük çoğunluğu gübre desteğinin kullanılan fatura bedeline göre, analiz desteğinin ise devlet tarafından karşılanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca üreticilerin büyük çoğunluğu

desteklemelerden çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olmayan üreticilerin de yararlanması gerektiği görüşünü ileri sürmüştür.

Mumcu (2009), “Tarımı Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Uygulamalarında Tarım Sigortalarının Yeri” isimli çalışmada ise, Ülkelerin uyguladığı destekleme politikalarından biriside tarım sektöründe doğal afetlerden dolayı meydana gelen risk ve belirsizliklere karşı üreticinin yaptırmış olduğu sigortanın priminin bir kısmının üreticiye destek olarak ödenmesidir. Özellikle tarımı gelişmiş ülkeler tarımsal destekleme uygulamalarında gerek dolu, don, sel, fırtına, kuraklık gibi doğal afetlere karşı yapılan tarım sigortası, gerekse çiftlik hayvanlarına karşı yapılan hayvan hayat sigortası, primlerinin bir kısmını sigorta prim desteği olarak destekleme kapsamına yıllar önce almışlardır. Nihayet 2005 yılında 5363 sayılı “Tarım Sigortaları Kanunu” nun çıkartılmasını sağlamıştır. Araştırmadaki sonuç ve önerilen, devlet, üreticinin priminin yarısını ödese bile sigorta primi bazı üreticilerin ödeme gücünün üzerinde olabilmektedir. Sigorta yaptıramayacak durumda olan küçük ölçekli işletmelerin sigorta amaçlı veya öncelikli kooperatifleri kurmaları ve bu durumda olanlar için tarım sigortaları kredisi açılması önerilebilir. Özellikle dezavantajlı konumda bulunan küçük işletme sahipleri ile az sayıda hayvan sahibi olan kırsaldaki yoksulları da sigorta sistemi içine alacak alternatif destek yaklaşımları geliştirilmelidir.

Sayın ve ark. (2014), “Üretici Gözüyle Tarım Sigortası Uygulamaları: Antalya Örneği” adlı çalışmada, çiftçilerin tarım sigortası hakkında bilgi ve bilinç düzeylerinin istenen düzeyde olmaması, Türkiye’de tarım sigortası uygulamalarının yaygınlaşmamasının önündeki engellerden birisidir. Bu sebeple çalışmada Antalya ilinde serada üretim yapan çiftçilerin tarım sigortası hakkında bilgi düzeyini ve tarım sigortasına bakış açılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. İnceleme alanında serada üretim yapan çiftçilerin karşı karşıya olduğu en önemli üretim riski hastalık ve zararlılardır. Tarım sigortası yaptırmayan çiftçilerin %77’sinin tarım sigortasından haberdar olduğu belirlenmiştir. İnceleme alanında tarım sigortası yaptırmayan çiftçilerin en önemli sigorta yaptırmama gerekçeleri gelir yetersizliği ve primlerin yüksek oluşudur. İnceleme alanında tarım sigortası ile ilgili eğitim ve yayım çalışmalarının yapılması ve özellikle zararın büyük olduğu yıllarda işletme arazisi büyük olan, yeterli gelire sahip deneyimli

Çiftçilere odaklanarak eğitim ve tanıtım çalışmasına hız verilmesi tarım sigortasının yaygınlaşmasına katkı sağlayabilecektir.

4. MATERYAL ve YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini Tokat İli Merkez İlçe köylerinde yaşayan üreticilerinden anket yöntemi ile toplanan birincil veriler oluşturmaktadır.

Bu birincil verilerin yanı sıra, konu ile ilgili ikincil veriler olarak çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan benzer çalışmalar, istatistikler ve raporlardan da yararlanılmıştır.

4.2. Yöntem

4.2.1. Verilerin toplanması aşamasında uygulanacak yöntem

Tokat ili Merkez İlçesinde 108 köy bulunmaktadır. Bu köylerin %50'si alınarak 54 köyde araştırma yürütülmüştür. Her bir köyden 10 üretici olmak üzere 540 üretici örnek hacmini oluşturmuştur.

4.2.2. Verilerin analizi aşamasında uygulanacak yöntem

Verilerin analizinde yüzde hesapları ile genel olarak üreticilerin görüşleri ve beklentileri ortaya konmuştur. Ayrıca 5'li Likert Ölçekli sorular oluşturulmuş alınan cevaplar yüzde hesapları kullanılarak çizelge haline getirilmiştir. Ayrıca görüşlere ilişkin verilen cevapların ortalama puanları hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Likert Ölçekli sorularda olumsuz ifadeden olumlu ifadeye doğru yani kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum arasındaki ifadelerle 1'den 5'e puanlar verilerek değerlendirilmiştir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu araştırma kapsamında yer alan üreticilerin cinsiyetleri ve durumlarına ilişkin veriler Çizelge 5.1’de yer almaktadır. Anket yapılan üreticilerin %65.37’sini erkekler ve %34.63’ ünü kadınlar oluşturmuştur.

Çizelge 5.1. Üreticilerin cinsiyet durumu

	FREKANS	%
Erkek	353	65.37
Kadın	187	34.63
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.2’de üreticilerin eğitim durumları incelendiğinde, kişilerin %55.93’ünün ilkokul mezunu durumunda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin %10.19’unu okuma yazma bilmeyenler, %13.52’sini ortaokul, %15.74’ünü lise ve %4.62’sini üniversite mezunları oluşturmaktadır.

Anonim, (2014b) göre, Tokat İli üreticisinin, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeyini belirleyen araştırmada; eğitim durumu açısından üreticilerin %52’si ilkokul, %20’si ortaokul ve %13’ü lise mezunu düzeyindedir.

Başka bir çalışmada Tokat İlindeki Tarım kredi kooperatifleri ile ilgili çalışmada ortak üreticilerin %52.94’ünün ilkokul mezunu olduğu görülmüştür (Kızılaslan ve ark., 1996).

Çizelge 5.2. Üreticilerin eğitim durumu

	FREKANS	%
Okuma yazma bilmeyen	55	10.19
İlkokul	302	55.93
Ortaokul	73	13.52
Lise	85	15.74
Üniversite	25	4.62
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.3’de ankete katılmış olan üreticilerin medeni durumuna göre, %89.45’i evli ve %10.55’i bekârdır.

Çizelge 5.3. Üreticilerin medeni durumu

	FREKANS	%
Bekâr	57	10.55
Evli	483	89.45
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.4’de üreticilerin aile bireylerinin cinsiyete göre dağılımı ise %51.48 erkek, %48.52 kadın şeklindedir.

Çizelge 5.4. Üreticilerin ailedeki bireylerin cinsiyete göre dağılımı

	FREKANS	%
Kadın	278	51.48
Erkek	262	48.52
TOPLAM	540	100.00

Anket yapılan üreticilerin Çizelge 5.5'e göre sosyal güvenlik kurumu kayıt durumuna göre %44.44'ü sosyal güvenlik kurumuna bağlı ve %55.56'sı ise sosyal güvenlik kurumuna bağlı değildir.

Tarımda sosyal güvenlik kapsamına alınan üretici ve işçilerin toplam içindeki oranı düşük düzeyde kalmıştır.Yerel düzeylerde yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları da bunu desteklemektedir (Karacan 1991, Aksoy ark. 1994, Artukoğlu 1998).

Kızılgöl (2012) kadınları işgücüne katılımını belirleyici faktörleri ortaya koymak için yaptığı araştırma sonuçlarına göre kadınların %89'u evli olduğunu ve kadının iş gücüne katılımının büyük ölçüde ekonomik, coğrafi ve demografik (yaş, medeni durum, kadının kazancı, erkeğin kazancı, hane halkı geliri, eğitim seviyesi, iş deneyimi, çocukların varlığı vb. gibi) değişkenlere bağlı olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 5.5. Üreticilerin sosyal güvenlik kurumuna kayıt durumu

	FREKANS	%
Evet	240	44.44
Hayır	300	55.56
TOPLAM	540	100.00

Üreticilerin Çizelge 5.6'da görüldüğü gibi çeşitli kooperatif, dernek, birlik vb kurumlara %64.81'i üye, %35.19'u ise üye değildir.

Tarım sektörü açısından örgütlenme stratejik bir öneme sahip olup, çiftçilerin kırsal kesimde dağınık yaşamaları, alıcı ve satıcılar karşısında güçsüz olmaları, ekonomik ve mesleki çıkarlarını koruma istekleri, üreticileri meslek odaları, kooperatifler, birlikler, dernekler gibi farklı amaçlı örgütler kurmaya itmiştir (İnan, 2008; Koçtürk, 1995; Rehber, 2009; Sağlam ve İnan, 2014).

Çizelge 5.6. Üreticilerin kooperatif, dernek, birlik vb. kurumlara üyelik durumu

	FREKANS	%
Evet	350	64.81
Hayır	190	35.19
TOPLAM	540	100.00

Üreticilerin tarımla ilgili haberleri edinme kaynakları, konusu araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.7’de verilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre en fazla verilen cevabın %92.22 oranıyla TV, Radyo, İnternet, SMS, vs. seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %55.55 oranıyla İlçe Tarım Müdürlüğü, Fakülte, Banka, Kooperatif, Dernek, Ziraat Odası vs. %26.66 oranıyla Gazete, Dergi, Poster, Broşür, Kişisel ve Sirküler Mektup, Billboard, Slâyt vs. ve %23.70 oranıyla Toplantı, Seminer, Fuar, Tartışma, Konferans, Sergi vs. seçeneği gelmektedir. En az verilen cevabın % 15.37 oranı ile Tarla günü, Tarla Ziyareti, Demonstrasyon ve Çiftçi Ziyareti, Geziler vs. seçeneği olduğu tespit edilmiştir. Özellikle tarımsal kuruluşların Tarla günü, Tarla Ziyareti, Demonstrasyon ve Çiftçi Ziyareti, Geziler vs. gibi yerinde, görsel ve uygulamalı yayım yöntemlerini daha etkin hale getirmeleri gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Kızılaslan ve Ünal, (2013) göre TV’den tarımsal amaçlı programlar izleme ile diğer faaliyetler karşılaştırıldığında yine TV’den tarımsal programlar izleme faaliyeti lehinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da TV’den tarımsal programlar izlemeyi etkili yayım yöntemi kılmaktadır. Bu sonucun TV’nin ve uydu yayınlarının yaygın olması, doğrudan ve hızlı şekilde haber alma, kolay ulaşabilme ve istenilen anda öğrenme kaynağı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 5.7. Üreticilerin tarımla ilgili haberleri edinme kaynakları*

	FREKANS	%
TV, Radyo, İnternet, SMS, vs.	498	92.22
İlçe Tarım Müdürlüğü, Fakülte, Banka, Kooperatif, Dernek, Ziraat Odası vs.	300	55.55
Gazete, Dergi, Poster, Broşür, Kişisel ve Sirküler Mektup, Billboard, Slâyt vs.	144	26.66
Toplantı, Seminer, Fuar, Tartışma, Konferans, Sergi vs.	128	23.70
Tarla günü, Tarla Ziyareti, Demonstrasyon ve Çiftçi ziyareti, Geziler vs.	83	15.37

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Anket yapılan üreticilerin, üretim kayıt durumu ise %78.70'i kayıt tutarken, %21.30'u kayıt tutmamaktadır (bkz. Çizelge 5.8).

İşletme yönetimi açısından önem taşıyan bir diğer konu ise kayıt tutmaktır. Nitekim kayıt dışı ekonominin yaratmış olduğu katma değer bilinmediğinden hesaba katılamamaktadır. Ayrıca işletme düzeyinde kayıt tutulması işletme yönetim etkinliğini sağlayacaktır. Ayrıca kayıt altına alınan girdi ve çıktılar itibariyle işletmelerin karlılığı hesaplanacak ve işletme planlamaları yapılacaktır (Ağızan, 2018).

Çizelge 5.8. Üreticilerin üretim kayıt durumu

	FREKANS	%
Evet	425	78.70
Hayır	115	21.30
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.9'da üreticilere ait hayvan mevcudu sayısında, ortalama hayvan sayısı dikkate alınmıştır. Üreticiler ortalama 22.33 adet büyükbaş ve 20.86 adet küçükbaş sahibi olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 5.9. Üreticilere ait hayvan mevcudu

	ORTALAMA
Büyükbaş	22.33
Küçükbaş	20.86

Araştırma bölgesinde Çizelge 5.10'da üreticiler arazi varlığı ve tasarruf şekli bakımından incelendiğinde, ortalama olarak şahsa ait 40.83 da, kira olarak 1.25 da ve işlenen arazi durumu ise 38.84 da toplam araziden oluşmaktadır. Ortalama olarak parsel sayısı ise 5.39 adettir.

Çizelge 5.10. Üreticilere ait arazi varlığı

	ORTALAMA
Şahsa ait	40.83 da
Kira	1.25 da
İşlenen Arazi Durumu	38.84 da
Parsel Sayı Durumu	5.39 ad

Çizelge 5.11'de üreticilerin yıl içinde yetiştirdiği ürünler yer almaktadır. Araştırma bölgesindeki üreticiler, büyük oranda tahıl yetiştirdiğini ifade etmiştir. Üreticilerin sırasıyla %65.00'i tahıl, %14.26'sı meyve, %11.11'i yem bitkileri, %9.26'sı baklagiller, %8.89'u sebze ve %6.48'i endüstri bitkileri yetiştirdiklerini ifade etmiştir.

Çizelge 5.11. Üreticilerin yıl içinde yetiştirdiği ürünler*

	FREKANS	YÜZDE
Tahıllar	351	65.00
Baklagiller	50	9.26
Endüstri bitkileri	35	6.48
Yem Bitkileri	60	11.11
Meyve	77	14.26
Sebze	48	8.89

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Anket yapılan üreticilerin yıllık işgücü kullanma durumu Çizelge 5.12’de yer almaktadır. Üreticilerin evet diyenlerin %75.0’i geçici ve %18.52’si daimi işçi çalıştırmaktadır. Diğer taraftan hayır diyenlerin %81.48’i daimi ve %25.0’i geçici işgücü kullanmamaktadır.

Çizelge 5.12. Üreticilerin yıllık işgücü kullanma durumu

	EVET		HAYIR	
	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE
Daimi	100	18.52	440	81.48
Geçici	405	75.00	135	25.00

İncelenen üreticilere toprak tahlili yaptırıp yaptırmadıkları sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 5.13’de verilmiştir. Üreticilerin geneline bakıldığında toprak tahlili yaptıran üretici %76.85 iken yaptırmayanların ise %23.15 olduğu tespit edilmiştir.

Altıntaş ve Altıntaş, (2012) göre, üreticilerin toprak analizi yaptırma eğilimleri oldukça azdır. Bu üreticilerin toprak analizi yaptırmama nedenleri ihtiyaç duymamaları ve bilgi sahibi olmamalarıdır. Toprak analizi desteği alan üreticilerin içerisinde dahi analiz sonucu tavsiye edilen gübreyi atmak yerine kendi tecrübesine göre gübreleme yapan üreticilere rastlanmıştır. Toprak analizi yaptıran üreticilerin üçte birinin tahlil sonuçları

yerine kendi tecrübelerine göre gübreleme yaptığı belirlenmiştir. Bu durum üreticilerin bilinç düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim ve yayım çalışmaları yapılması gerektiğini açıkça göstermektedir. Üreticilerin yarısına toprak analizi desteği ve gübre desteği konusunda bilgi verilmediği belirlenmiştir. Desteklemeler ile ilgili bilgi aldıklarını söyleyenlerin ise hazine arazilerini kiralama ile desteklemelerden yararlanabileceği, gübre desteğinin hangi yıl kesintiye uğradığı ve destek miktarlarının ne kadar olduğu hakkında doğru bilgiye sahip olmamaları, tarımsal destekleme konularında yeterli ve doğru bilgilendirilmedikleri sonucunu ortaya koymuştur. Üreticilerin tarımsal desteklemeler konusunda bilgilendirilmeleri faydalı olacaktır.

Çizelge 5.13. Üreticilerin toprak tahlili yaptırma durumu

	FREKANS	YÜZDE
Evet	415	76.85
Hayır	125	23.15
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.14 incelendiğinde üreticilerin %99.07'si pulluk, %98.15'i traktör, %98.15'i römork, %96.3'ü mibzer ve de %99.44'ü diğer alet, ekipmana sahip olduğunu söylemiştir.

Kasap ve Özgöz (2006) çalışmasında ankete katılan işletmelerin %96.73'ünde toprak işlemede kulaklı pulluk kullanılmaktadır. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere kulaklı pulluk yörede toprak işleme amacıyla kullanılan en önemli alettir.

Çizelge 5.14. Üreticilere ait işletme alet ekipman varlık durumu

	EVET		HAYIR	
	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE
Traktör	530	98.15	10	1.85
Mibzer	520	96.30	20	3.70
Römork	530	98.15	10	1.85
Pulluk	535	99.07	5	0.93
Diğer	537	99.44	3	0.56

Çizelge 5.15’de gösterilen üreticilere ait alet ekipman yeterlilik durumuna göre üreticilerin %98.15’inin ekipmanın yeterli ve %1.85’inin ekipmanın yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Bu değerlerin Türkiye ortalamasının üzerinde çıkması ankete alınan işletmelerin traktör sayısı ortalamasının birden fazla ve işletmelerin sahip olduğu arazi büyüklüğünün küçük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Kasap ve Özgöz, 2006).

Çizelge 5.15. Üreticilere ait alet ekipman yeterlilik durumu

	FREKANS	YÜZDE
Evet	530	98.15
Hayır	10	1.85
TOPLAM	540	100.00

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticinin %100’ünün Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olduğunu beyan etmiştir (bkz. Çizelge 5.16).

Menek ve Kızılaslan (2008) göre araştırma alanındaki üreticilerin genel olarak %82.4’ünün uygulamaya başladığı yıldan itibaren Doğrudan Gelir Desteği ’den faydalandığı görülmektedir. Bu ise sistemin, Çiftçi Kayıt Sistemi için başarıya ulaştığını göstermektedir.

Çizelge 5.16. Üreticilerin çiftçi kayıt sistemine kayıt durumu

	FREKANS	YÜZDE
Evet	540	100.00
Hayır	0	0.00
TOPLAM	540	100.00

Çizelge 5.17’de üreticilerin %91.85’i ürünlerini sigortalatmış ve %8.15’i ise ürünlerini sigortalatmamıştır.

2005 yılında çıkarılan 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile bitkisel ve hayvan üretimdeki birçok risk sigorta kapsamına alınmıştır. Ayrıca çiftçi kayıt sistemine üye olan çiftçilerin tarım sigortası primlerinin yarısı devlet tarafından desteklenmektedir. Buna rağmen tarımsal üretimde karşılaşılan riskleri transfer etme yöntemlerinden biri olan tarım sigortaları yeterli gelişmeyi gösterememiştir (İkikat Tümer, 2011).

Çizelge 5.17. Üreticilerin ürün sigortalatma durumu

	FREKANS	YÜZDE
Evet	496	91.85
Hayır	44	8.15
TOPLAM	540	100.00

5.2. Üreticilerin Tarım ve Tarım Politikaları ile İlgili Görüşleri

Çizelge 5.18’de görüleceği gibi, arazi varlığının yeterli olduğunu düşünüyorum, durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %83.52’si kesinlikle katılmıyorum, %8.33’ü katılmıyorum, %4.63’ü orta derecede katılıyorum, %1.85’i katılıyorum ve %1.67’si kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Üreticilerin büyük kısmı arazi varlığının yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 5.18. Arazi varlığının yeterli olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	451	83.52
Katılmıyorum	45	8.33
Orta Derecede Katılıyorum	25	4.63
Katılıyorum	10	1.85
Kesinlikle Katılıyorum	9	1.67
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.24	

Anket yapılan (bkz. Çizelge 5.19) tarımdan elde ettiğim gelirin yeterli olduğunu düşünüyorum, sorusuna üreticilerin %86.66'sı kesinlikle katılmıyorum, %7.78'i katılmıyorum, %4.26'sı orta derecede katılıyorum, %1.11'i katılıyorum ve %0.19'u kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Üreticilerin, tarımdan elde ettiği gelirin yeterli olmadığını düşündükleri söylenebilir.

Çizelge 5.19. Tarımdan elde ettiğim gelirin yeterli olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	468	86.66
Katılmıyorum	42	7.78
Orta Derecede Katılıyorum	23	4.26
Katılıyorum	6	1.11
Kesinlikle Katılıyorum	1	0.19
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.30	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.20) tarımsal gelirimden ayrı tarım dışı gelirim var, sorusuna en fazla cevabın %38.52 oranla kesinlikle katılıyorum

seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Üreticilerin verdiği cevaplar sırasıyla %30.19 katılıyorum, %6.85 katılmıyorum, %14.81 orta derecede katılıyorum, %9.63 kesinlikle katılmıyorum ve %6.85 katılmıyorum şeklindedir. Üreticilerin tarım dışında başka işlerle de uğraştıkları söylenebilir.

Çizelge 5.20. Tarımsal gelirimden ayrı tarım dışı gelirim var

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	52	9.63
Katılmıyorum	37	6.85
Orta Derecede Katılıyorum	80	14.81
Katılıyorum	163	30.19
Kesinlikle Katılıyorum	208	38.52
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.12	

Tarımsal üretimimi arttırmak istiyorum, konusu araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.21’de verilmiştir. Üreticiler en fazla %74.08 ile kesinlikle katılıyorum seçeneğini seçmiştir. Üreticilerin %18.52’si katılıyorum, %3.70’i orta derecede katılıyorum, %2.22’si kesinlikle katılmıyorum ve %1.48’i katılmıyorum seçeneği ile cevap vermiştir. Tarımsal üretimin artırma isteği ağır basmaktadır.

Çizelge 5.21. Tarımsal üretimimi arttırmak istiyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	12	2.22
Katılmıyorum	8	1.48
Orta Derecede Katılıyorum	20	3.70
Katılıyorum	100	18.52
Kesinlikle Katılıyorum	400	74.08
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.70	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.22) tarım sektörü önemlidir, hususunda en fazla düşüncenin %68.68 ile kesinlikle katılıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Üreticiler sırasıyla %19.26 oranıyla katılıyorum, %7.41 oranıyla orta derecede katılıyorum, %3.33 oranıyla katılmıyorum ve %1.48 oranıyla kesinlikle katılmıyorum seçeneklerini seçmişlerdir.

Çizelge 5.22. Tarım sektörü önemlidir

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	8	1.48
Katılmıyorum	18	3,33
Orta Derecede Katılıyorum	40	7.41
Katılıyorum	104	19.26
Kesinlikle Katılıyorum	370	68.62
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.35	

İncelenen devamlı bir gelir kaynağım olsa da köyde yaşamaya devam ederim, konusundaki düşünceler Çizelge 5.23'de verilmiştir. Üreticilerin %52.96'sı kesinlikle

katılıyorum, %23.33'ü katılıyorum, %9.26'sı katılmıyorum, %7.41'i kesinlikle katılmıyorum ve %7.04'ü orta derecede katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Bu sonuca göre, üreticilerin devamlı bir gelir kaynağı olsa da köyde yaşamaya devam edeceği sonucu ortaya çıkmıştır. Üreticilerin köyde kalma isteklerinin köy yaşam koşullarındaki iyileşmelerle daha da artabileceği düşüncesinden hareketle kırsal kalkınma politikalarının işlevsel hale getirilmesine çalışılmalı kentten köye tersine göçe yönelik önlemler üzerine yoğunlaşılmalıdır.

Çizelge 5.23. Devamlı bir gelir kaynağım olsa da köyde yaşamaya devam ederim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	40	7.41
Katılmıyorum	50	9.26
Orta Derecede Katılıyorum	38	7.04
Katılıyorum	126	23.33
Kesinlikle Katılıyorum	286	52.96
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.23	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.24) gerektiğinde yetkili kişilerle görüşme olanağı buluyorum, konusuna verilen en fazla cevabın %45.75 oranıyla katılıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Verilen cevapların sırasıyla %18.89'unun katılmıyorum, %14.44'ünün kesinlikle katılmıyorum %11.48'inin kesinlikle katılıyorum ve %9.44'ünün orta derecede katılıyorum seçeneği olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.24. Gerektiğinde yetkili kişilerle görüşme olanağı buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	78	14.44
Katılmıyorum	102	18.89
Orta Derecede Katılıyorum	51	9.44
Katılıyorum	247	45.75
Kesinlikle Katılıyorum	62	11.48
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.61	

Yeni tarımsal yöntemleri kullanıyorum, konusu araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.25’de verilmiştir. Üreticiler en fazla %56.67 ile katılıyorum seçeneğini seçmiştir. Üreticilerin %18.15’i orta derecede katılıyorum, %11.30’u kesinlikle katılıyorum, %10.18’i katılmıyorum ve %3.70’i kesinlikle katılmıyorum ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 5.25. Yeni tarımsal yöntemleri kullanıyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	20	3.70
Katılmıyorum	55	10.18
Orta Derecede Katılıyorum	98	18.15
Katılıyorum	306	56.67
Kesinlikle Katılıyorum	61	11.30
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.44	

Üreticilerin, işgücü bulmada zorluklarla karşılaşılıyor, konusu araştırılmıştır (bkz. Çizelge 5.26). Ankete katılan üreticilerin %50.18’i kesinlikle katılıyorum, %26.86’sı

katılıyorum, %10.37'si kesinlikle katılmıyorum, %7.22'si orta derecede katılıyorum ve %5.37'si katılmıyorum ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 5.26. İşgücü bulmada zorluklarla karşılaşıyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	56	10.37
Katılmıyorum	29	5.37
Orta Derecede Katılıyorum	39	7.22
Katılıyorum	145	26.86
Kesinlikle Katılıyorum	271	50.18
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.42	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.27) işletmeden kazandığım gelirle borçlarımı karşılayabiliyorum, sorusuna en fazla yanıtın %72.59'u kesinlikle katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır.Sırasıyla %17.79'u katılmıyorum, %4.44'ü orta derecede katılıyorum ve %3.70'i katılıyorum seçenekleri gelmektedir. En az yanıtın ise %1.48 ile kesinlikle katılıyorum seçeneğinin olduğu görülmüştür.

Çizelge 5.27. İşletmeden kazandığım gelirle borçlarımı karşılayabiliyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	392	72.59
Katılmıyorum	96	17.79
Orta Derecede Katılıyorum	24	4.44
Katılıyorum	20	3.70
Kesinlikle Katılıyorum	8	1.48
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.40	

Üreticilerin tarımla ilgili televizyon programlarını takip ederim durumu, Çizelge 5.28’de gösterilmiştir. Üreticilerin %39.81’i kesinlikle katılıyorum, %27.78’i orta derecede katılıyorum, %22.41’i katılıyorum, %5.56’sı katılmıyorum ve %4.44’ü kesinlikle katılmıyorum seçeneklerini işaretlemiştir. İncelenen üreticilerin tarımla ilgili televizyon programlarını takip ettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.28. Tarımla ilgili televizyon programlarını takip ederim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	24	4.44
Katılmıyorum	30	5.56
Orta Derecede Katılıyorum	150	27.78
Katılıyorum	121	22.41
Kesinlikle Katılıyorum	215	39.81
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan		3.80

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.29) tarımla ilgili gazete ve dergileri takip ederim, konusuna en fazla %44.81 ile kesinlikle katılmıyorum, %33.71 ile katılmıyorum yanıtları verilmiştir. Anket yapılan kesimin %14.07’si orta derecede katılıyorum, %4.26’sı katılıyorum ve %3.15’i kesinlikle katılıyorum ifadelerini kullanmıştır. Üreticilerin genel olarak tarımla ilgili gazete ve dergileri takip etmediğini söylemek mümkündür.

Çizelge 5.29. Tarımla ilgili gazete ve dergileri takip ederim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	242	44.81
Katılmıyorum	182	33.71
Orta Derecede Katılıyorum	76	14.07
Katılıyorum	23	4.26
Kesinlikle Katılıyorum	17	3.15
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.75	

Üreticilerin makinelerini üretim sonucunda yenilerim, konusundaki düşünceleri Çizelge 5.30’da verilmiştir. Düşüncelerin en fazla %56.67 ile kesinlikle katılmıyorum, %36.30 ile katılmıyorum, %4.07 ile orta derecede katılıyorum şeklinde olduğu belirlenmiştir. Üreticiler, en az %2.96 ile katılıyorum şikkını seçmişlerdir. Kesinlikle katılıyorum seçeneğini hiçbir üretici tercih etmemiştir.

Çizelge 5.30. Makinelerini üretim sonucunda yenilerim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	306	56.67
Katılmıyorum	196	36.30
Orta Derecede Katılıyorum	22	4.07
Katılıyorum	16	2.96
Kesinlikle Katılıyorum	0	0.00
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.62	

İşletmeyi aileden birisine miras olarak bırakmayı düşünüyorum, konusu araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.31’de verilmiştir. Üreticilerin, en fazla %52.41 ile

katılıyorum ve %16.86 ile kesinlikle katılıyorum seçeneklerini seçtiği görülmüştür. Diğer tarafta, %13.33'ü orta derecede katılıyorum, %9.17'si kesinlikle katılmıyorum ve %8.33'ü katılmıyorum ifadesini kullanmıştır. Anket yapılan üreticilerin çoğu, işletmeyi aileden birisine miras olarak bırakmayı düşündükleri belirlenmiştir.

Çizelge 5.31. İşletmeyi aileden birisine miras olarak bırakmayı düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	49	9.07
Katılmıyorum	45	8.33
Orta Derecede Katılıyorum	72	13.33
Katılıyorum	283	52.41
Kesinlikle Katılıyorum	91	16.86
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.61	

Üreticilerin, parasal konularla ilgili kayıt tutarım, durumu araştırılmıştır (bkz. Çizelge 5.32). Ankete katılan üreticilerin %30.37'sinin katılıyorum, %25.93'ünün kesinlikle katılıyorum, %17.79'unun katılmıyorum, %15.93'ünün kesinlikle katılmıyorum ve %9.81'inin orta derecede katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Çizelge 5.32. Parasal konularla ilgili kayıt tutarım

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	86	15.93
Katılmıyorum	97	17.96
Orta Derecede Katılıyorum	53	9.81
Katılıyorum	164	30.37
Kesinlikle Katılıyorum	140	25.93
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.97	

Üreticilerin piyasa fiyatlarına göre üretim yaparım, konusundaki fikirleri Çizelge 5.33’de gösterilmiştir. Üreticilerin %32.22’si katılıyorum, %29.26’sı kesinlikle katılıyorum, %15.37’si katılmıyorum, %14.82’si kesinlikle katılmıyorum ve %8.33’ü orta derecede katılıyorum şeklinde fikrini beyan etmiştir. Piyasa koşullarının üretimde belirleyici olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 5.33. Piyasa fiyatlarına göre üretim yaparım

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	80	14.82
Katılmıyorum	83	15.37
Orta Derecede Katılıyorum	45	8.33
Katılıyorum	174	32.22
Kesinlikle Katılıyorum	158	29.26
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.85	

İncelenen üreticilerin, amacım kârı en yüksek yapmak, konusundaki görüşleri Çizelge 5.34’de gösterilmiştir. Üreticilerin %46.11’i katılıyorum, %35.18’i kesinlikle

katılıyorum ve %12.78'i orta derecede katılıyorum şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir.%3.89'u kesinlikle katılmıyorum ve %2.04'ü katılmıyorum düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Anketten elde edilen veriler, ankete katılan üreticilerin amacının kârı en yüksek yapmak olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Çizelge 5.34. Amacım kârı en yüksek yapmak

	FREAKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	21	3.89
Katılmıyorum	11	2.04
Orta Derecede Katılıyorum	69	12.78
Katılıyorum	249	46.11
Kesinlikle Katılıyorum	190	35.18
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.48	

Çizelge 5.35'de görüleceği gibi üreticinin tarımsal üretimle ilgili kuruluşları yeterli buluyorum,konusundaki düşünceleri incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %50.00'si kesinlikle katılmıyorum, %33.70'i katılmıyorum, %6.67'si orta derecede katılıyorum, %5.56'sı katılıyorum ve %4.07'si kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir. Anketten elde edilen veriler, üreticinin tarımsal üretimle ilgili kuruluşları yeterli bulmadığını göstermektedir.

Çizelge 5.35. Tarımsal üretimle ilgili kuruluşları yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	270	50.00
Katılmıyorum	182	33.70
Orta Derecede Katılıyorum	36	6.67
Katılıyorum	30	5.56
Kesinlikle Katılıyorum	22	4.07
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.74	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.36) tarımsal üretimden sürekli kâr ediyorum, sorusuna en fazla %50.19 oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %40.74 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %5.37 oranıyla orta derecede katılıyorum seçeneği gelmektedir. Tarımsal üretimden sürekli kâr ediyorum, sorusuna en az %1.85 oranıyla katılıyorum ve %1.85 oranıyla kesinlikle katılıyorum seçeneğiyle cevap verilmiştir. Üreticiler tarımsal üretimden sürekli kâr etmediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 5.36. Tarımsal üretimden sürekli kâr ediyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	220	40.74
Katılmıyorum	271	50.19
Orta Derecede Katılıyorum	29	5.37
Katılıyorum	10	1.85
Kesinlikle Katılıyorum	10	1.85
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.29	

Tarımsal üretimde üreticilerin bilinçlendirildiğini düşünüyorum ifadesi araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.37’de verilmiştir. Üreticilerin, en fazla %44.44’ü kesinlikle katılmıyorum ve %40.93’ü katılmıyorum seçeneği seçmiştir. Diğer taraftan, üreticilerin %4.44’ü orta derecede katılıyorum, %6.49’u katılıyorum ve %3.70’i kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Tarımsal üretimde üreticiler bilinçlendirilmediklerini düşünmektedir.

Çizelge 5.37. Tarımsal üretimde üreticilerin bilinçlendirildiğini düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	240	44.44
Katılmıyorum	221	40.93
Orta Derecede Katılıyorum	24	4.44
Katılıyorum	35	6.49
Kesinlikle Katılıyorum	20	3.70
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.71	

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin (bkz. Çizelge 5.38) tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin olduğunu düşünüyorum, düşüncesi incelenmiş, cevapların %48.89’u kesinlikle katılmıyorum, %27.96’sı katılmıyorum olarak belirtilmiştir. Üreticilerin %9.44’ü orta derecede katılıyorum, %10.93’ü katılıyorum ve %2.78’si kesinlikle katılıyorum beyan etmiştir. Üreticilerin büyük kısmı, tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin bulunmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.38. Tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	264	48.89
Katılmıyorum	151	27.96
Orta Derecede Katılıyorum	51	9.44
Katılıyorum	59	10.93
Kesinlikle Katılıyorum	15	2.78
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.98	

İncelenen üreticilerin, iş seçme seçeneğim olsa yine de tarımsal üretimi tercih ederim, konusundaki fikirleri Çizelge 5.39'da gösterilmiştir. Üreticilerin %38.34'ü kesinlikle katılıyorum ve %33.88'i katılıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir.%15.75'i kesinlikle katılmıyorum, %7.96'sı katılmıyorum ve %4.07'si orta derecede katılıyorum düşüncesinde olduklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin çoğunluğu, tarımsal üretimi tercih edeceklerini söylemiştir.

Çizelge 5.39. İş seçme seçeneğim olsa yine de tarımsal üretimi tercih ederim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	85	15.75
Katılmıyorum	43	7.96
Orta Derecede Katılıyorum	22	4.07
Katılıyorum	183	33.88
Kesinlikle Katılıyorum	207	38.34
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.70	

Çizelge 5.40'da görüldüğü gibi, üreticinin her zaman gençlere tarım sektörünü tavsiye ederim, konusundaki görüşü %29.63 ile katılıyorum, %26.66 ile katılmıyorum, %23.52 ile kesinlikle katılıyorum, %14.82 ile kesinlikle katılmıyorum ve %5.37 ile orta derecede katılıyorum şeklindedir. Görüldüğü gibi incelenen üreticiler, gençlere tarım sektörünü tavsiye edip etmeme konusunda kararsız noktada bulunmaktadır.

Çizelge 5.40. Her zaman gençlere tarım sektörünü tavsiye ederim

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	80	14.82
Katılmıyorum	144	26.66
Orta Derecede Katılıyorum	29	5.37
Katılıyorum	160	29.63
Kesinlikle Katılıyorum	127	23.52
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.63	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.41) tarım politikalarını ilgili kişilerle tartışırım, sorusuna en fazla cevabın %45.00 oranıyla katılıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %16.66 oranıyla katılmıyorum, %16.48 oranıyla kesinlikle katılıyorum, %12.04 kesinlikle katılmıyorum ve %9.82 oranı ile orta derecede katılıyorum seçeneği gelmektedir. Üreticilerin yarısından fazlası tarım politikalarını tartışmak konusunda kendisine güven ortaya koymuştur.

Çizelge 5.41. Tarım politikalarını ilgili kişilerle tartışırım

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	65	12.04
Katılmıyorum	90	16.66
Orta Derecede Katılıyorum	53	9.82
Katılıyorum	243	45.00
Kesinlikle Katılıyorum	89	16.48
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.10	

Güncel tarımsal desteklemelerden haberdar olurum, konusu araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.42’de verilmiştir. Üreticiler, en fazla %48.15 ile katılıyorum ve %37.03 ile kesinlikle katılıyorum cevaplarını vermişlerdir. Diğer taraftan, üreticilerin %5.56’sı orta derecede katılıyorum, %5.56’sı katılmıyorum ve %3.70’i kesinlikle katılmıyorum ifadesini kullanmıştır. Üreticilerin desteklemeler konusunda güncel gelişmeleri takip ettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.42. Güncel tarımsal desteklemelerden haberdar olurum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	20	3.70
Katılmıyorum	30	5.56
Orta Derecede Katılıyorum	30	5.56
Katılıyorum	260	48.15
Kesinlikle Katılıyorum	200	37.03
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.66	

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin (bkz. Çizelge 5.43) diğer çiftçilerle yeni tarım politikalarını tartışırım, düşüncesi incelenmiş, üreticilerin %41.85'i katılmıyorum, %24.26'sı kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Diğer taraftan %19.08'i katılıyorum, %11.48'i kesinlikle katılmıyorum ve %3.33'ü orta derecede katılıyorum beyan etmiştir.

Çizelge 5.43. Diğer çiftçilerle yeni tarım politikalarını tartışırım

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	62	11.48
Katılmıyorum	226	41.85
Orta Derecede Katılıyorum	18	3.33
Katılıyorum	103	19.08
Kesinlikle Katılıyorum	131	24.26
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.28	

İncelenen üreticilerin, ailemle tarım politikalarını tartışırım, durumları Çizelge 5.44'da gösterilmiştir. Üreticilerin %43.15'i katılıyorum, %29.44'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. %12.78'i kesinlikle katılmıyorum, %8.89'u katılmıyorum ve %5.74'ü orta derecede katılıyorum düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin çoğunluğu, ailesi ile tarım politikalarını tartıştığını ifade etmiştir.

Çizelge 5.44. Ailemle tarım politikalarını tartışırım

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	69	12.78
Katılmıyorum	48	8.89
Orta Derecede Katılıyorum	31	5.74
Katılıyorum	233	43.15
Kesinlikle Katılıyorum	159	29.44
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	4.30	

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin (bkz. Çizelge 5.45) tarım sektöründeki devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru buluyorum düşüncesine verdikleri cevaplar incelenmiş, üreticilerin %50.55'i katılmıyorum, %37.04'ü kesinlikle katılmıyorum şeklinde fikrini beyan etmiştir. Üreticilerin %10.74'ü katılıyorum ve %1.67'si orta derecede katılıyorum cevabını vermiştir. Kesinlikle katılıyorum seçeneğini hiçbir üretici tercih etmemiştir. Üreticilerin büyük kısmının tarım sektöründeki devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru bulmadıkları söylenebilir.

Çizelge 5.45. Tarım sektöründeki devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	200	37.04
Katılmıyorum	273	50.55
Orta Derecede Katılıyorum	9	1.67
Katılıyorum	58	10.74
Kesinlikle Katılıyorum	0	0.00
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.97	

Çizelge 5.46’da görüleceği gibi, tarımsal üretim desteklemelerini yeterli buluyorum, durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %49.26’si katılmıyorum, %37.59’u kesinlikle katılmıyorum, %3.89’u orta derecede katılıyorum, %7.41’i katılıyorum ve %1.85’i kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir. Görüldüğü gibi incelenen üreticiler, tarımsal üretim desteklemelerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Çizelge 5.46. Tarımsal üretim desteklemelerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	203	37.59
Katılmıyorum	266	49.26
Orta Derecede Katılıyorum	21	3.89
Katılıyorum	40	7.41
Kesinlikle Katılıyorum	10	1.85
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.81	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 4.47) tarımsal üretimle ilgili politikaları yeterli buluyorum, sorusuna en fazla cevabın %51.67 oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %20.93 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %12.40 oranıyla orta derecede katılıyorum seçeneği gelmektedir. Tarımsal üretimle ilgili politikaları yeterli buluyorum, sorusuna en az %9.44 oranıyla katılıyorum ve %5.56 oranıyla kesinlikle katılıyorum seçenekleriyle cevap verilmiştir. Tarımsal üretimle ilgili geliştirilecek politikaların tabandan tavana yönlendirilen bilgilerle şekillendirilmesi ile üretici memnuniyeti ve üretim planlamalarında daha etkili olacağı söylenebilir.

Çizelge 5.47. Tarımsal üretimle ilgili politikaları yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	113	20.93
Katılmıyorum	279	51.67
Orta Derecede Katılıyorum	67	12.40
Katılıyorum	51	9.44
Kesinlikle Katılıyorum	30	5.56
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.61	

Doğrudan Gelir Desteğini Yeterli Buluyorum, bulma derecesi araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.48’de verilmiştir. Üreticiler en fazla %49.45’i katılmıyorum ve %21.85’i kesinlikle katılmıyorum seçeneği seçmiştir. Diğer taraftan, üreticilerin %14.44’ü orta derecede katılıyorum, %9,63’ü katılıyorum ve %4,63’ü kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Üreticilerin çoğunluğu Doğrudan Gelir Desteğini yeterli bulmadığını ifade etmektedir.

Çizelge 5.48. Doğrudan gelir desteğini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	118	21.85
Katılmıyorum	267	49.45
Orta Derecede Katılıyorum	78	14.44
Katılıyorum	52	9.63
Kesinlikle Katılıyorum	25	4.63
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.08	

Araştırma bölgesinde anket yapılan (bkz. Çizelge 5.49) fark ödeme sistemini yeterli buluyorum, bulma derecesi incelemiş, en fazla yanıtın %47.04'ü katılmıyorum ve %24.63'ü kesinlikle katılmıyorum olarak belirtilmiştir. Diğer üreticilerin %12.22'si orta derecede katılıyorum, %10.55'i katılıyorum ve %5.56'sı kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Üreticilerin büyük kısmı fark ödeme sisteminin yeterli olmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.49. Fark ödeme sistemini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	133	24.63
Katılmıyorum	254	47.04
Orta Derecede Katılıyorum	66	12.22
Katılıyorum	57	10.55
Kesinlikle Katılıyorum	30	5.56
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.29	

İncelenen üreticilerin, sertifikalı tohum, fide ve fidan desteklemelerini yeterli buluyorum, konusundaki düşünceleri Çizelge 5.50'da gösterilmiştir. Üreticilerin %51.67'si katılmıyorum, %19.63'ü kesinlikle katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. %16.11'i orta derecede katılıyorum, %7.59'u kesinlikle katılıyorum ve %5.00'i katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Üreticilerin çoğunluğu sertifikalı tohum, fide ve fidan desteklemelerini yeterli bulmadığını ifade etmiştir.

Çizelge 4.50. Sertifikalı tohum, fide ve fidan desteklemelerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	106	19.63
Katılmıyorum	279	51.67
Orta Derecede Katılıyorum	87	16.11
Katılıyorum	27	5.00
Kesinlikle Katılıyorum	41	7.59
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.42	

Çizelge 5.51’de görüleceği gibi, hayvancılık desteklemelerini yeterli buluyorum, durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %54.07’si katılmıyorum, %25.56’sı kesinlikle katılmıyorum, %7.22’si orta derecede katılıyorum, %5.93’ü katılıyorum ve %7.22’si kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir. Görüldüğü gibi hayvancılığa verilen desteklemelerin arttırılması gerekmektedir.

Çizelge 5.51. Hayvancılık desteklemelerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	138	25.56
Katılmıyorum	292	54.07
Orta Derecede Katılıyorum	39	7.22
Katılıyorum	32	5.93
Kesinlikle Katılıyorum	39	7.22
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.92	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.52) genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerini yeterli buluyorum, sorusuna en fazla yanıtın %50.00

oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %20.00 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %12.78 oranıyla katılıyorum seçeneği gelmektedir. Genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerini yeterli buluyorum, sorusuna en az %11.11 oranıyla kesinlikle katılıyorum ve %6.11 oranıyla orta derecede katılıyorum seçenekleriyle cevap verilmiştir.

Çizelge 5.52. Genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	108	20.00
Katılmıyorum	270	50.00
Orta Derecede Katılıyorum	33	6.11
Katılıyorum	69	12.78
Kesinlikle Katılıyorum	60	11.11
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.74	

Üreticilere verilen alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri (mazot, gübre, vs.) yeterli buluyorum, derecesi araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.53’de verilmiştir. Üreticiler en fazla %44.07 ile katılmıyorum ve %26.30 ile kesinlikle katılmıyorum seçeneklerini seçmiştir. Diğer taraftan, üreticilerin %12.41’i orta derecede katılıyorum, %9.01’i katılıyorum ve %7.41’i kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 5.53. Üreticilere verilen alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri (mazot, gübre, vs.) yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	142	26.30
Katılmıyorum	238	44.07
Orta Derecede Katılıyorum	67	12.41
Katılıyorum	53	9.01
Kesinlikle Katılıyorum	40	7.41
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.91	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.54) çevre amaçlı tarım arazileri koruma (ÇATAK) desteklemesini yeterli buluyorum, sorusuna en az fazla cevabın %50.18 oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %26.11 oranıyla kesinlikle katılmıyorum, %10.56 oranıyla orta derecede katılıyorum, %7.59 oranıyla katılıyorum seçeneği gelmektedir. Çevre amaçlı tarım arazileri koruma (ÇATAK) desteklemesini yeterli buluyorum, sorusuna en az verilen cevap %5.56 oranıyla kesinlikle katılıyorum seçeneğidir.

Çizelge 5.54. Çevre amaçlı tarım arazileri koruma (ÇATAK) desteklemesini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	141	26.11
Katılmıyorum	271	50.18
Orta Derecede Katılıyorum	57	10.56
Katılıyorum	41	7.59
Kesinlikle Katılıyorum	30	5.56
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.86	

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticinin (bkz. Çizelge 5.55) kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olduğunu düşünüyorum, konusundaki görüşleri incelenmiş, verilen cevapların en yüksekleri %28.33 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %24.26 oranıyla katılmıyorum olarak belirtilmiştir. Diğer cevapların %19.82'si katılıyorum, %16.11'i orta derecede katılıyorum ve %11.48'i kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Çizelge 5.55. Kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	153	28.33
Katılmıyorum	131	24.26
Orta Derecede Katılıyorum	87	16.11
Katılıyorum	107	19.82
Kesinlikle Katılıyorum	62	11.48
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.57	

İncelenen üreticilerin, kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olduğunu düşünüyorum, durumları Çizelge 5.56'da gösterilmiştir. Üreticilerin %28.52'si katılıyorum, %26.48'i orta derecede katılıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. %16.67'si kesinlikle katılıyorum, %15.37'si katılmıyorum ve %12.96'sı kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Üreticiler kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olduğunu düşünmektedir.

Çizelge 5.56. Kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	70	12.96
Katılmıyorum	83	15.37
Orta Derecede Katılıyorum	143	26.48
Katılıyorum	154	28.52
Kesinlikle Katılıyorum	90	16.67
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.72	

Çizelge 5.57’de görüleceği gibi, örgütlenme ve kurumsallaşmanın yeterli olduğunu düşünüyorum, durumu incelendiğinde araştırmaya katılan üreticilerin %44.07’si kesinlikle katılmıyorum, %35.37’si katılmıyorum, %7.41’i orta derecede katılıyorum, %6.67’si katılıyorum ve %6.48’i kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir. Mevcut örgütlenme ve kurumsallaşmanın daha aktif hale getirilmesi istenmektedir.

Çizelge 5.57. Örgütlenme ve kurumsallaşmanın yeterli olduğunu düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	238	44.07
Katılmıyorum	191	35.37
Orta Derecede Katılıyorum	40	7.41
Katılıyorum	36	6.67
Kesinlikle Katılıyorum	35	6.48
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.58	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.58) üretim teşvikleri yeterlidir, sorusuna en fazla cevabın %38.52 oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %33.70 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %12.59 oranıyla orta derecede katılıyorum seçeneği gelmektedir. Üretim teşvikleri yeterlidir sorusuna en az verilen yanıtlar %7.57 oranıyla katılıyorum ve %7.22 oranıyla kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Üreticilerin çoğunluğu, üretim teşviklerinin yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Çizelge 5.58. Üretim teşvikleri yeterlidir

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	182	33.70
Katılmıyorum	208	38.52
Orta Derecede Katılıyorum	68	12.59
Katılıyorum	43	7.57
Kesinlikle Katılıyorum	39	7.22
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.43	

Üreticilerin tarımsal üretimde eğitim, araştırma, yayım ve yayın faaliyetlerini yeterli buluyorum, konusundaki düşünceleri araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.59'da verilmiştir. Üreticiler en fazla %52.97 ile katılmıyorum ve %15.19 ile kesinlikle katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Diğer taraftan, üreticilerin %15.19'u katılıyorum, %13.33'ü orta derecede katılıyorum ve %3.70'i kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmıştır. Üreticiler, tarımsal üretimde eğitim, araştırma, yayım ve yayın faaliyetlerinin yeterli olmadığını ifade etmektedir.

Çizelge 5.59. Tarımsal üretimde eğitim, araştırma, yayım ve yayın faaliyetlerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	82	15.19
Katılmıyorum	286	52.97
Orta Derecede Katılıyorum	72	13.33
Katılıyorum	80	15.19
Kesinlikle Katılıyorum	20	3.70
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.70	

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin (bkz. Çizelge 5.60) kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olduğunu düşünüyorum, konusundaki görüşleri incelenmiş, en fazla verilen cevapların %47.96 oranıyla kesinlikle katılmıyorum ve %23.70 oranıyla katılmıyorum olduğu belirlenmiştir. Diğer seçeneklerden %20.56'sı orta derecede katılıyorum, %4.08'i katılıyorum ve %3.70'i kesinlikle katılıyorum oranlarıyla tercih edilmiştir. Üreticiler kırsal kalkınma ve altyapı desteklerini yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir.

Çizelge 5.60. Kırsal kalkınma ve altyapı desteklerini yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	259	47.96
Katılmıyorum	128	23.70
Orta Derecede Katılıyorum	111	20.56
Katılıyorum	22	4.08
Kesinlikle Katılıyorum	20	3.70
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	1.52	

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.61) tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılmasının doğru olarak yapıldığını düşünüyorum, sorusuna en fazla yanıtın %50.56 oranıyla katılıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %24.07 oranıyla orta derecede katılıyorum, %12.04 oranıyla kesinlikle katılıyorum, %9.63 oranıyla katılmıyorum seçeneği gelmektedir. Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılmasının doğru olarak yapıldığını düşünüyorum, sorusuna en az %3.70 oranıyla kesinlikle katılmıyorum seçeneğiyle cevap verilmiştir.

Çizelge 5.61. Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılmasının doğru olarak yapıldığını düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	20	3.70
Katılmıyorum	52	9.63
Orta Derecede Katılıyorum	130	24.07
Katılıyorum	273	50.56
Kesinlikle Katılıyorum	65	12.04
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	3.85	

İncelenen üreticilerin, kullanılan kaynakların adil ve etkin bir şekilde üreticilere yansıdığı düşünüyorum, konusundaki görüşleri Çizelge 5.62’de gösterilmiştir. Üreticilerin %50.93’ü katılmıyorum, %30.00’u kesinlikle katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. %13.15’i orta derecede katılıyorum, %4.07’si katılıyorum ve %1.85’i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Üreticiler kullanılan kaynakların adil ve etkin bir şekilde yansıdığını düşünmemektedir.

Çizelge 5.62. Kullanılan kaynakların adil ve etkin bir şekilde üreticilere yansıdığı düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	162	30.00
Katılmıyorum	275	50.93
Orta Derecede Katılıyorum	71	13.15
Katılıyorum	22	4.07
Kesinlikle Katılıyorum	10	1.85
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.73	

Üreticilerin tarımsal ürün sigortasını yeterli buluyorum, konusundaki fikirleri araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre (bkz. Çizelge 5.63) tarımsal ürün sigortasını yeterli buluyorum, sorusuna en fazla yanıtın %42.97 oranıyla katılmıyorum seçeneği olduğu ortaya çıkmıştır. Sırasıyla %25.37 oranıyla orta derecede katılıyorum ve %21.48 oranıyla kesinlikle katılmıyorum seçeneği gelmektedir. Tarımsal ürün sigortasının yeterli olduğu, sorusuna en az verilen cevaplar %8.33 oranıyla katılıyorum ve %1.85 oranıyla kesinlikle katılıyorum seçenekleridir. Üreticilerin çoğunluğu tarımsal ürün sigortasının yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Çizelge 5.63. Tarımsal ürün sigortasını yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	116	21.48
Katılmıyorum	232	42.97
Orta Derecede Katılıyorum	137	25.37
Katılıyorum	45	8.33
Kesinlikle Katılıyorum	10	1.85
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.27	

İncelenen üreticilerin, tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların üretici yararına çalıştığını düşünüyorum, konusundaki görüşleri Çizelge 5.64’de gösterilmiştir. Üreticilerin %52.04’ü katılıyorum, %26.30’u kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. %17.96’sı orta derecede katılıyorum, %1.85’i katılmıyorum ve %1.85’i kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Üreticiler tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların üretici yararına çalışmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.64. Tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların üretici yararına çalıştığını düşünüyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	142	26.30
Katılmıyorum	281	52.04
Orta Derecede Katılıyorum	97	17.96
Katılıyorum	10	1.85
Kesinlikle Katılıyorum	10	1.85
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.09	

Çizelge 5.65’de görüleceği gibi, tarımsal danışmanlık sistemi yeterli,durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %50.75’i katılmıyorum, %18.51’i kesinlikle katılmıyorum, %18.33’ü orta derecede katılıyorum, %6.25’i katılıyorum ve %5.56’sı kesinlikle katılıyorum şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir. Görüldüğü gibi incelenen üreticiler, tarımsal danışmanlık sisteminin yeterli olmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.65. Tarımsal danışmanlık sistemi yeterli buluyorum

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle Katılmıyorum	100	18.51
Katılmıyorum	274	50.75
Orta Derecede Katılıyorum	99	18.33
Katılıyorum	37	6.85
Kesinlikle Katılıyorum	30	5.56
TOPLAM	540	100.00
Ortalama Puan	2.57	

Üreticilerin kırsal alandaki yaşam koşullarından memnuniyet durumu, araştırılmak istenmiş ve alınan cevaplar Çizelge 5.66’da verilmiştir. Ankete katılan üreticilerin %51.48’i memnun, %48.52’si ise memnun değil seçeneğini tercih etmiştir.

Çizelge 5.66.Üreticilerin kırsal alandaki yaşam koşullarından memnuniyet durumu

	FREKANS	YÜZDE
Memnun	278	51.48
Memnun Değil	262	48.52
TOPLAM	540	100.00

İncelenen üreticilerin, tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlar, konusuna ilişkin fikirleri Çizelge 5.67’de gösterilmiştir.

Üreticilerin girdi fiyatlarının yüksek olması konusundaki görüşleri incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %84.0'ı büyük sorun, %11.8'i sorun, %3.3'ü kısmen sorun, %0.4'ü sorun değil ve %0.5'i hiç sorun değil şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir.

Ürün satış fiyatlarının belirsiz olması konulu ankete üreticilerin %81.9'u büyük sorun, %11.8'i sorun, %3.2'si kısmen sorun, %1.8'i sorun değil ve %1.1'i hiç sorun değil cevaplarını vermişlerdir.

Gençlerin tarımda çalışmak istememesi konusu incelendiğinde, üreticilerin %49.8 oranıyla büyük sorun, %32.3 oranıyla sorun, %9.4 oranıyla kısmen sorun, %5.6 oranıyla sorun değil ve %2.9 oranıyla hiç sorun değil ifadesini kullandığı görülmüştür.

Aracıların çok olmasının sorun teşkil edip etmediği araştırılmış, üreticilerin %46.0'sı büyük sorun, %27.8'si sorun, %12.2'si kısmen sorun, %11.0'i sorun değil ve %3.0'ü hiç sorun değil şeklinde cevap vermiştir.

Çiftçi örgütlerinin etkin çalışmaması konusu incelendiğinde, araştırmaya katılan üreticilerin %42.5'i büyük sorun, %32.0'si sorun, %14.6'sı kısmen sorun, %8.5'i sorun değil ve %2.4'ü hiç sorun değil şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir.

Kalifiye işçi bulunamaması konusunda ankete katılan üreticilerin %40.1'i büyük sorun, %36.8'i sorun, %13.9'u kısmen sorun, %7.1'i sorun değil ve %2.1'i hiç sorun değil seçeneğini tercih etmiştir.

İklim değişikliği konusunda üreticilerin %37.4'ü büyük sorun, %35.9'u sorun, %17.2'si kısmen sorun, %7.0'ı sorun değil ve %2.5'i hiç sorun değil şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir.

Tarımsal faizlerin yüksek olması konusu incelendiğinde, üreticiler %39.4 oranıyla büyük sorun, %27.5 oranıyla sorun, %16.0 oranıyla kısmen sorun, %12.5 oranıyla sorun değil ve %4.6 oranıyla hiç sorun değil cevaplarını vermişlerdir.

Pazarlama sorunu üreticilerin düşüncesi araştırılmak istenmiş, üreticilerin %31.2'si büyük sorun, %25.8'i sorun, %18.0'ı kısmen sorun, %17.9'u sorun değil ve %7.1'ihiç sorun değil şeklinde cevap vermiştir.

Depolama sorunu konusunda, ankete katılan üreticilerin %23.2'si sorun, %23.0'ı sorun değil, %20.7'si büyük sorun, %19.2'si kısmen sorun ve %13.9'u hiç sorun değil şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir.

Hastalık ve zararlılar ile ilgili bilgi eksikliği konusunda, ankete katılan üreticilerin %25.1'i sorun, %23.8'i sorun değil, %20.8'i kısmen sorun, %19.3'ü büyük sorun ve %11.0'ı hiç sorun değil seçeneğini tercih etmiştir.

İstediği tohum/fide/fidan bulamama konusunda, araştırmaya katılan üreticilerin %37.6'sı sorun değil, %18.7'si hiç sorun değil, %16.5'i kısmen sorun, %14.7'si sorun ve %12.5'i büyük sorun şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir.

Çizelge 5.67. Tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlar

Sorunlar	Hiç sorun değil (%)	Sorun değil (%)	Kısmen sorun (%)	Sorun (%)	Büyük sorun (%)	Ortalama (1-5)
Girdi fiyatlarının yüksek olması	0.5	0.4	3.3	11.8	84.0	4.78
Ürün satış fiyatlarının belirsiz olması	1.1	1.8	3.2	12.0	81.9	4.39
Gençlerin tarımda çalışmak istememesi	2.9	5.6	9.4	32.3	49.8	4.20
Aracıların çok olması	3.0	11.0	12.2	27.8	46.0	4.01
Çiftçi örgütlerinin etkin çalışmaması	2.4	8.5	14.6	32.0	42.5	4.00
Kalifiye işçi bulunamaması	2.1	7.1	13.9	36.8	40.1	3.98
İklim değişikliği	2.5	7.0	17.2	35.9	37.4	3.95
Tarımsal faizlerin yüksek olması	4.6	12.5	16.0	27.5	39.4	3.91
Pazarlama sorunu	7.1	17.9	18.0	25.8	31.2	3.58
Depolama sorunu	13.9	23.0	19.2	23.2	20.7	3.18
Hastalık ve zararlılar ile ilgili bilgi eksikliği	11.0	23.8	20.8	25.1	19.3	3.16
İsteddiği tohum/fide/fidan bulamama	18.7	37.6	16.5	14.7	12.5	2.71

Araştırma bölgesindeki üreticilerin desteklerden memnuniyet düzeyi, Çizelge 5.68'de gösterilmiştir (Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir).

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre üreticilerin mazot gübre desteğinden %17.6'sının memnun olduğu görülmektedir. Üreticilerin %85.4'ü destek miktarının yeterli olmadığını, %39.8'i destek ödeme zamanının uygun olduğunu, %50.7'si

başvuru işlem masraflı olduğunu, %85.8'i kesintilerin uygun olmadığını, %67.9'u desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Fark ödemesi desteğinden üreticilerin %29.8'inin memnun oldukları görülmektedir. Üreticilerin %70.6'sı destek miktarının yeterli olmadığını, %5.9'u destek ödeme zamanının uygun olduğunu, %61.8'i başvuru işlem masraflı olduğunu, %86.0'sı kesintilerin uygun olmadığını, %76.1'i desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Sertifikalı tohum, fide, fidan desteğinden memnun olan üreticilerin oranı %25.8' dir. Destek miktarını yeterli bulmayanların oranı %69.5, destek ödeme zamanının uygun olduğunu belirtenlerin oranı %37.9, başvuru işlem masraflı bulanların oranı %48.9, kesintilerin uygun olmadığını söyleyenlerin oranı %88.6, desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtenlerin oranı ise %87.6'dır.

Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma projesi (ÇATAK) desteğinden üreticilerin %28.9'u memnundur. Üreticilerin %75.6'sı destek miktarının yeterli olmadığını, %40.3'ü destek ödeme zamanının uygun olduğunu, %51.2'si başvuru işlem masraflı olduğunu, %82.6'sı kesintilerin uygun olmadığını, %69.9'u desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Üreticilerin %30.9'u buzağı desteklemesinden memnundur. Destek miktarını yeterli bulmayanların oranı %68.7, destek ödeme zamanının uygun olduğunu belirtenlerin oranı %49.8, başvuru işlem masraflı bulanların oranı %53.2, kesintilerin uygun olmadığını söyleyenlerin oranı %74.3, desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtenlerin oranı ise %89.0'dur.

Küçükbaş hayvancılık desteklemesinden %35.7 oranında üretici memnun olduklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin %76.5'i destek miktarının yeterli olmadığını, %50.0'si destek ödeme zamanının uygun olduğunu, %54.0'ü başvuru işlem masraflı olduğunu, %83.8'i kesintilerin uygun olmadığını, %79.0'u desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 5.68. Desteklerden memnuniyet düzeyi*

Destekler	Destek Memnuniyeti	Destek Miktarı	Destek Ödeme Zamanı	Başvuru İşlem Masrafı	Kesintiler	Destek Bilgilendirme
	Memnun (%)	Yeterli değil (%)	Uygun (%)	Masraflı (%)	Uygun değil (%)	Yeterli (%)
Mazot Gübre Desteği	17.6	85.4	39.8	50.7	85.8	67.9
Fark Ödemesi Desteği	29.8	70.6	5.9	61.8	86.0	76.1
Sertifikalı Tohum, Fide, Fidan Desteği	25.8	69.5	37.9	48.9	88.6	87.6
ÇATAK(Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Proje)Desteği	28.9	75.6	40.3	51.2	82.6	69.9
Buzağı Desteklemesi	30.9	68.7	49.8	53.2	74.3	89.0
Küçükbaş Hayvancılık Desteklemesi	35.7	76.5	50.0	54.0	83.8	79.0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

İncelenen üreticilerin tarımsal desteklemelerin üretim kararları üzerine etkisi konusundaki fikirleri Çizelge 5.69’da gösterilmiştir. Üreticilerin en fazla seçtiği seçeneğin %63.33 oranıyla destek olursa üretimimi artırarak devam ederim seçeneği olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %22.04’ü destek olmazsa üretime devam etmem ve %14.63’i destek olmasa da üretime devam ederim şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Çizelge 5.69. Tarımsal desteklemelerin üretim kararları üzerine etkisi

	FREKANS	YÜZDE
Destek olmasa da üretime devam ederim.	79	14.63
Destek olursa üretimimi artırarak devam ederim	342	63.33
Destek olmazsa üretime devam etmem	119	22.04
TOPLAM	540	100.00

Üreticilerin tarımsal destekleme sisteminde değişiklik beklentisi Çizelge 5.70’de gösterilmiştir. Üreticilerin %43.89’u mevcut sistem tamamen değiştirilmeli, %37.04’ü mevcut sistem ihtiyaçlara uygun revize edilmeli ve %19.07’si mevcut sistem aynen devam etmeli şeklinde fikirlerini belirtmiştir.

Çizelge 5.70. Üreticilerin tarımsal destekleme sisteminde değişiklik beklentisi

	FREKANS	YÜZDE
Mevcut sistem aynen devam etmeli	103	19.07
Mevcut sistem tamamen değiştirilmeli	237	43.89
Mevcut sistem ihtiyaçlara uygun revize edilmeli	200	37.04
TOPLAM	540	100.00

Üreticilerin tarımsal desteklemelerin dağıtılma kriterleri beklentisi araştırılmış ve alınan cevaplar Çizelge 5.71’de verilmiştir. Üreticilerin %62.96’sı hayvan sayısı veya alan miktarı, %21.67’si genç çiftçi olması, %7.04’ü ürün verimi, %4.63’ü ürün kalitesi ve %3.70’i çiftçinin teknoloji kullanım durumuna göre desteklemelerin dağıtılmasını bekledikleri belirlenmiştir.

Çizelge 5.71. Üreticilerin tarımsal desteklemelerin dağıtılma kriterleri beklentisi

	FREKANS	YÜZDE
Hayvan sayısı veya alan miktarı	340	62.96
Çiftçinin teknoloji kullanım durumu	20	3.70
Ürün kalitesi	25	4.63
Ürün verimi	38	7.04
Genç çiftçi olması	117	21.67
TOPLAM	540	100.00

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmanın tüm bulguları genel olarak incelendiğinde; Tokat İli Merkez İlçesinin 108 köyünde yaşayan toplam olarak 540 üretici üzerinde yapılan bu araştırmada, üreticilerin Sosyo-Demografik özellikleri, Tarım ve Tarım Politikaları ile İlgili Görüşleri ve Beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bölgesi, tarımsal üretimin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Bu kapsamda incelenen üreticilerin Sosyo-Demografik özellikleri; büyük kısmını (%65.37) erkek olduğunu gösteriyor. Elde edilen verilere göre üreticilerin cinsiyet dağılımlarının dengeli olmadığı açıkça görülmektedir. Ayrıca kadınların, erkekler kadar bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine katıldığı ve önemli roller üstlendiği belirlenmiştir. Yapılan araştırma, üreticilerin çok büyük kısmının ilköğretim (%55.93) mezunu olduğunu ve azımsanmayacak bir kısmının okur-yazar (%10.19) olmadığını göstermektedir. Üreticilerin çok büyük oranda evli (%89.45) olduğu belirlenmiştir. Evli olan üreticilerin, aile iş gücüne katılım oranları üzerinde etkisinin hâlen geçerli olduğu bilinmektedir. Ailedeki bireylerin cinsiyetine göre ise; erkeklerin (%51.48) biraz fazla olduğu görülmektedir. Tarımda sosyal güvenlik kapsamına alınan üreticilerin toplam içindeki oranı (%55.56) düşük düzeyde kalmıştır. Kırsal alanda esas işlerinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayan üreticiler sosyal güvenceden yoksundur. Hiçbir meslek odası, kooperatif, birlik, dernek gibi farklı amaçlı örgütlere üye olmayan üreticilerin oranının ise %35.19 olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin çoğunun tarımsal örgüte üye olması, üreticilerin örgütlenmenin önemini anladıklarını göstermektedir.

Üreticilerin tarımla ilgili haberleri edinme kaynakları ise; en fazla %92.22 oranıyla TV, Radyo, İnternet, SMS, vs. olduğu ortaya çıkmıştır. Televizyonun, üreticilerin büyük kısmı tarafından haber almak ve hoş vakit geçirmek için kullanıldığı görülmektedir. İncelenen işletme kaydı tutan üreticilerin oranı, tutmayan üreticilere (%21.30) göre daha düşüktür. Kayıt tutan üreticinin zaten sistemli bir şekilde üretim yaptığı söylenebilir. Üreticiler ortalama 22.33 adet büyükbaş ve 20.86 adet küçükbaş sahibi olduğunu ifade etmiştir. Üreticilerin tarım arazilerinin genellikle orta sayıda dağınık parselden oluştuğu

(5.39 adet) görülmektedir. Ortalama arazi genişliği 38.84 da'dır. Arazilerin büyük kısmı şahsa ait olup ortalama 40.83 da, kira olan araziler ise ortalama 1.85 da 'tır. Üreticilerin, büyük oranda tahıl (%65.00) sırasıyla meyve, yem bitkileri, baklagiller, sebze ve endüstri bitkileri yetiştirdikleri tespit edilmiştir. Üreticilerin yıllık işgücü kullanma durumu, evet diyenlerin %75.0'i geçici ve hayır diyenlerin %25.0'ı geçici işgücünü kullanmaktadır. Yıllık işgücü kullanma, evet diyenlerin %18.52 'si daimi ve hayır diyenlerin %81.48'i daimi işgücünü kullanmaktadır. Yıllık geçici ve daimi işgücü kırsal alandaki emek-yoğun tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için önemlidir. Yeterli düzeyde sermaye ile belirli büyüklükteki işletmelerde yapılacak tarımsal faaliyetler, değerlendirilemeyen işgücü potansiyelinin bir kısmının kullanılmasına da olanak tanıyacaktır. İncelenen işletmelerin, 1/3 'ünün toprak tahlili yaptırdığı (%76.85) belirlenmiştir. Toprak tahlili yaptırmayan üreticilerin bilinç düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim ve yayım çalışmaları yapılması gerektiği açıkça görülmektedir.

Araştırmada üreticilere ait işletme alet ekipman varlık durumu (pulluk (%99.07), traktör (%98.15), römork (%98.15) mibzer (%96.3), diğer alet (%99.44) incelenmiştir ve alet ekipman durumunun yeterli (%98.15) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca arazi büyüklüğü, üretim çeşitliliği ile tarım alet ve makine varlığı arasında ciddi anlamda etkileşim olduğu görülmektedir. Üreticilerin (540) tamamı çiftçi kayıt sistemine kayıtlıdır. Araştırma bölgesindeki ÇKS'nin başarıya ulaştığını söylemek mümkündür. Araştırmaya katılan üreticilerin %8.15'i ürünlerini sigortalatmamıştır. Tarımda bir risk önleme aracı olarak kullanılan sigorta konusunda bilgilendirme ve yayım çalışmalarına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Tarım ve Tarım Politikaları ile İlgili Görüşleri incelendiğinde; üreticilerin, arazi varlığının yeterli olmadığını göstermektedir. Üreticilerin üretim yılı içerisinde işledikleri ÇKS' de kayıtlı tarım arazisi büyüklüğü dikkate alınarak destekleme ödemesi yapılır. Müracaat ettikleri toplam arazi miktarı 1 dekarın altında olan üreticilere destekleme ödemesi yapılmaz. Bu bağlamda araştırma bölgesindeki üreticilerin dezavantajlı olduğu söylenebilir. Üreticilerin, tarımdan elde ettiği gelirin yeterli olmadığı ve üreticilerin yarısından fazlasının tarım dışında başka işle uğraştığı dikkat çeken bulgulardandır.

Ayrıca üreticilerin büyük kısmının kazandıkları gelire borçlarını karşılamakta zorluk yaşadığını söylemek mümkündür.

Üreticilerin devamlı bir gelir kaynağı olsa da köyde yaşamaya devam edeceği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, kentten köye tersine göçe yönelik önlemler üzerine yoğunlaşılmalıdır.

Çalışmaya katılan üreticilerin yarısından fazlası yeni tarımsal yöntemleri kullanıyorlar. İncelenen işletmeler yeni tarımsal yöntemleri kullanmayı ve tarımla ilgili yeni teknolojileri kullanmayı istemektedir. Üreticilerin üretim sonucunda makinelerini yenilemediği görülmektedir. Üreticilerin makinelerini üretim sonucunda yenilemesine ilişkin yıllık ne kadar para harcanacağını ve ne kadar para kazanılacağını belirlenmesi esastır. Makinenin iyileştirilmesi amacıyla mevcut kıymet yerine modern ve teknolojik makine ve ekipmanın alınması, değiştirilmesi gerekmektedir. Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin büyük oranda borçlu olduğu görülmektedir.

Ankete katılan üreticilerin 3/4'ü işgücü bulmakta zorluklarla karşılaşılıyor. Tarımda daha çok vasıfsız işgücünün yaptığı kayıt dışı, güvencesiz, asgari ücretin altında, uzun saatler süren ve kötü çalışma koşullarıyla geçici işler karşımıza çıkmaktadır. Tarım sektöründe çalışan işçilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Üreticilerin tarımla ilgili televizyon programlarını takip ettikleri, gazete ve dergileri takip etmedikleri söylenebilir. Televizyon en yaygın kitle iletişim araçlarından birisi olup aynı anda çok sayıda üreticiye ulaşması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Diğer araçlarla ulaşılamayan üretici kitlesine hitap etmek mümkündür. Üreticilerin, desteklemeler konusunda güncel gelişmeleri takip ettikleri söylenebilir.

Üreticilerin yarısından fazlası işletmeyi aileden birisine miras olarak bırakmayı düşünüyor. Üreticilerin tarım mesleğinden pek memnun olmadıkları ve gelecek nesil tarım faaliyetleri için olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Mesleklerinden vazgeçebileceklerini belirtmelerine rağmen devam etmeleri, alternatif olanakların yokluğundan kaynaklanmaktadır. Üreticilerin iş seçme seçenekleri olsa yine de tarımsal

üretimi tercih edecekleri, gençlere tarım sektörünü tavsiye edip etmeme konusunda kararsız oldukları belirtilmektedir.

Üreticilerin, parasal konularla ilgili kayıt tutma konusunda farklı davrandığı belirlenmiştir. Üreticilerin çoğunun parasal konularla ilgili kayıt tuttuğu görülmektedir. Üreticilerin çoğunlukla piyasa fiyatlarına göre üretim yaptığını söylemek mümkündür. Üreticiler tarımsal faaliyetlerde sürekli olarak değişim ve gelişim gösteren piyasa şartlarına ayak uydurmalı, küçük veya orta ölçekli tarım işletmelerinin faaliyetlerini sürdürürken yaşanan olaylar karşısında daha planlı davranmak zorundadır.

İncelenen üreticilerin amacının kârlarını arttırmak olduğu ortaya çıkmıştır. Üreticilerin toplam geliri içerisinde tarımsal gelir payının yüksek olduğu, yüksek kâr düzeyini hedefledikleri ve yenilikleri takip ettikleri tespit edilmiştir. Geçimini ağırlıklı olarak tarımdan sağlayan üreticilerin kârlarını yükseltmek amacıyla yaptığı hamleler, sektörde gelişmeyi tetikleyebilir. Ayrıca çiftçiler, tarımsal üretimden sürekli kâr etmediklerini belirtmişlerdir. Çiftçilerin çoğu borçlanarak üretim yapmakta, ürününü sattıktan sonra borçlarını ödemekte ve kalan paraya yeni borç ekleyerek üretimine devam etmektedir.

Anketten elde edilen veriler, üreticinin tarımsal üretimle ilgili kuruluşları yeterli bulmadığını göstermektedir. Üreticilerin sadece 1/10'u tarımsal üretimle ilgili kuruluşların yeterli olduğunu düşünüyor. Bu nedenle, tarımsal üretimle ilgili kuruluşların çalışanları, çiftçi ile buluşturulmalı ve çiftçi ile işbirliği yapmaları sağlanmalıdır. Üreticilerin 1/3'ünün yetkili kişilerle görüşme olanağı olmamıştır. Yetkili kişilere kurum içinde eğitim verilmelidir. Ankete katılan üreticiler, tarımsal üretim konusunda bilinçlendirilmediklerini düşünmektedirler. Üreticilerin bilinçsiz davranışları, tarımın modern üretim yöntemlerini; insanı ve doğayı tahrip eden çevre kirliliğinin bir nedeni haline getirmiştir. Kâr beklentisini hedefleyen, özen ve hassasiyete önem vermeyen çiftçiler bilinçlendirilmeli, eğitim düzeyleri yükseltilmeli ve hiç ara verilmeden devamlı bir yayım çalışması ile desteklenmelidirler.

Üreticilerin büyük kısmı, tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin bulunmadığını düşünmektedir. Bilgi ve uygun teknolojilerin uygulanması, etkinliği ve

verimi arttırmaktadır. Uygun teknolojilerin kullanımına olanak sağlamak, belirli büyüklüğe sahip üretim alanlarından daha fazla verimin alınmasına yardımcı olmaktadır. Üreticilerin tarım politikalarını tartışmak konusunda kendilerine güvendiği, aileleri ile tarım politikalarını tartıştıkları ve diğer çiftçilerle ise yeni tarım politikalarını tartışmak istemedikleri belirlenmiştir. Üreticilerin büyük kısmının tarım sektöründeki devlet işletmelerinin özelleştirilmesini doğru bulmadığı söylenebilir. Kesinlikle katılıyorum seçeneğini hiçbir üretici tercih etmemiştir. Bu bağlamda, üreticilerin tarım sektörünü önemli bulduğunu söylenebilir. Ayrıca ankete katılan üreticilerin 3/4 'ünün tarımsal üretimini arttırmayı istediği görülmektedir.

İncelenen üreticilerin büyük kısmı, tarımsal üretim desteklemelerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Çiftçiler Doğrudan Gelir Desteğinin ve fark ödeme sisteminin yeterli olmadığını ifade etmektedir. Elde edilen veriler, genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerinin ve hayvancılığa verilen desteklemelerin çiftçiler tarafından yeterli bulunmadığını göstermektedir. Üreticilerin çoğunun sertifikalı tohum, fide, fidan ve alan bazlı tarımsal destekleme ödemelerini yetersiz bulduğunu söylemek mümkündür. Çiftçiler, çevre amaçlı tarım arazileri koruma (ÇATAK) desteklemelerinin yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Çiftçiler en fazla genç çiftçi ve sürü yöneticisi desteklemelerine rağbet etmişlerdir. Ancak ankete katılan çiftçiler, tarımsal üretimle ilgili politikaları yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Çiftçiler kırsal kesimde üretim yapmak için gerekli şartların var olmadığını belirtmektedir. Buna rağmen, kırsal alanda yaşamının kente göre daha olumlu olup olmadığı konusunda üreticilerin kafası karışıktır. Anket sonuçları örgütlenme ve kurumsallaşmanın yetersiz olduğunu gösteriyor. Araştırma bölgesindeki üreticilerin ilkokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Eğitim düzeyinin örgütlenme konusunda çok etkili olduğu söylenebilir. Eğitim seviyesi yüksek ve genç üreticiler, tarımsal örgütlenme ve kurumsallaşmanın etkinliğini arttıracaktır. Tarımsal örgütlenme ve kurumsallaşma konusunda bölgesel değil, ulusal bir politika ve strateji belirlenmelidir. Üreticiler, teşviklerin yetersiz olduğu görüşündedir. Buna rağmen, araştırma bölgesinde dane mısır ve yonca üretiminin yaygınlaştığı gözlenmiştir. Yem

bitkileri üretiminin, işletme için alet ve ekipmanın, süt ve besi sığırcılığının geliştirilip teşvik edilmesi ve özendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmada, çiftçiler tarımsal üretimde kırsal kalkınma ve altyapı desteklerini eğitim, araştırma, yayım ve yayın faaliyetlerinin yeterli olmadığını ifade etmektedir. Diğer taraftan üreticiler, tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılmasının doğru olduğunu inanıyor.

Tarımsal ürün sigortası yaptırmayan çiftçiler, gelir yetersizliği ve bedelinin yüksek olmasını ifade etmektedir. Araştırma bölgesinde sigorta müşterisi konumunda olan çiftçinin ekonomik olarak sigorta yaptırmaktan vazgeçmesine neden olmaktadır. Tarım ürünler sigortası uygulamalarının yaygınlaşması ve karşılıklı yardımlaşmaya dayalı bir sistem olması ve sigorta primleri ile diğer kesimlere finansman olanakları yaratılacaktır.

Yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçlarına göre; tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların, üretici için faydalı olmadığını gösteriyor. Çiftçiler, tarımsal üretimle ilgili kurum ve kuruluşların sayısının yeterli olduğu düşünüyor, ancak bu kuruluşların etkin olmadığına hakkında yeterli bilgiye sahip olunmadığına ve aralarında bilgi alışverişini sağlayacak bir düzenlemenin olmadığına inanmaktadırlar. Özellikle üreticiler, finans sağlamak için bankalardan alacakları kredilerin pahalıya mal olduğunu ve kredi almanın çok güç olduğunu belirtmişlerdir.

İncelenen üreticiler, tarımsal danışmanlık sisteminin yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu bağlamda; Kızılaslan ve Ünal (2013) göre, “Çiftçilerin Tarımsal Yayım Farkındalıklarının Belirlenmesi (Tokat/Erbaa Örneği)” adlı araştırmada, çiftçiler büyük ölçüde serbest tarım danışmanlarını tanımadıklarını, ücret karşılığında bilgi almadıklarını belirtmekte, ücret karşılığında bilgi almama nedenleri arasında ise çoğunlukla %47 oranında tarım danışmanlarını tanınamalarını gerekçe olarak göstermektedirler. Yine çiftçilerin %92,5’i tarım danışmanına ödenecek ücretin devlet tarafından geri ödeneceği bilgisine sahip değildir.

Yine, kırsal alanda yaşayan çiftçiler yaşadığı ortamın koşullarının uygun olup olmadığını farkında dildir. Üreticilerin, kırsal alanda yaşadığı ya da yaşamadığı konusunda kafası karışıktır.

İncelenen üreticilerin, tarımsal üretimde karşılaşılan sorunları bakıldığında, en fazla girdi fiyatlarının yüksek olması, ürün satış fiyatlarının düşük olması, araçların çok olması, çiftçi örgütlerinin etkin olmaması gibi ekonomik sorunlarının ön planda olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca gençlerin tarımda çalışmak istememesi şeklinde belirtilen sorun tarımla ilgili sorunların içerisinde gelecekte daha karmaşık bir hâl alacağı düşünülen sosyolojik bir sorundur. Emek-yoğun bir sektör olması dolayısıyla tarım sektörü kalifiye olmayan işçileri yoğun olarak istihdam etmektedir. Çiftçilikte kalifiye olmuş neslin köyden uzaklaşması ve diğer sektörlerde yönelmesi; tarımdan yıllar boyu uzak kalınmasına, çiftçilik mesleğinin ortadan kalkmasına ve tarımın verimsizleşmesi gibi büyük tehditleri ortaya çıkarmaktadır.

İklim değişikliği konusunda çiftçiler, tarımsal üretim için bir sorun olduğunun farkındalar. İklim değişiklikleri; sıcaklık, yağış eğilimleri, çölleşme, kuraklık etkilemesi, temiz su kaynakları yok olması veya sel gibi felaketlere neden olarak üreticileri büyük sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. İklim değişikliğinin tarımsal üretim ve gıda güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve uyum sağlama politikalarına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

Üreticiler istediği tohumu, fide ve fidan bulma konusunda sorun yaşamadıklarını belirtiyorlar. Ancak; tarımsal faizlerin yüksek olması, pazarlama ve depolama gibi konularda katkı sağlayan modern pazarlama anlayışının geliştirilmesi, çiftçiler için büyük bir sorun oluşturmaktadır. Aynı zamanda, üretici düzeyinde hastalık ve zararlılar ile ilgili bilgisiz olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırma bölgesindeki üreticilerin desteklerden memnuniyet düzeyi, mazot, gübre, fark ödemesi, sertifikalı tohum, fide, fidan, ÇATAK, buzağı ve küçükbaş hayvancılık desteği kesintilerin uygun olmadığını, ayrıca mazot, gübre, ÇATAK ve küçükbaş hayvancılık destek miktarının yeterli olmadığını gösteriyor. Fark ödemesi, sertifikalı tohum, fide,

fidan, buzağı ve k¼¼kbař hayvancılık desteklerle ilgili bilgilendirmenin yeterli olduğunu g¼stermektedir. Üreticilerin fark ödemesini ve destek ödeme zamanının uygun olduğunu, mazot ve gübreye verilen destekten memnun olduğu söylenebilir. Bu arada üreticiler destek başvuru işlemlerinin masraflı olduğu konusunda hemfikir olduğunu gösteriyor.

Üreticilerin büyük bir kısmı (üreticilerin 4/5), tarımsal destek verilirse tarıma devam edip ve üretimin artacağına inanıyor. Tarımsal destek verilmezse, üreticilerin küçük bir kesimi (üreticilerin 1/5) üretimin artmayacağına inanıyor.

Ankete katılan çiftçiler, mevcut sistemin ihtiyaçlara uygun revize edilmesini, yerine sistem tamamen değiştirilmeli tercih ediyorlar. Tarımsal desteklemelerin dağıtılma kriterleri ise; üreticilerin en fazla rağbet ettiği hayvan sayısı, alan miktarının fazla olması ve en önemlisi genç çiftçi olmasını tercih ediyor. Özellikle çiftçinin teknoloji kullanım önem vermiyor.

Uygulanan Tarım politikalarından üreticilerin memnun olmadığı tarımsal altyapının eksikliğinden şikâyetçi oldukları, tarımsal ürünlerle ilgili desteklemeleri yetersiz buldukları gör¼lmektedir. Fakat bunun yanında hayvancılık desteklemelerini ise yeterli buldukları gör¼lmektedir.

Tarımsal danışmanlık sisteminin yeterince oturmadığı, üreticilerin tarımda kullanılacak kaynakların adil kullanılmadığı konusunda hemfikir oldukları ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan bazılarıdır.

Bütün bu ortaya çıkan olumsuz sonuçlar incelendiğinde üreticilerin tarım politikaları ve uygulamalarından hoşnutsuz ve tatmin olmadığı gör¼lmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Ağızan, K., 2018. Tarım İşletmelerinde Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Konya.
- Aksöz, İ., 1973. Tarımsal Fiyat Politikası: Genel Esasları ve Muhtelif Memleketlerdeki Tatbikatı. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, s 20, Ankara.
- Altıntaş, G. ve Altıntaş, A., 2012. Kimyevi gübre ve toprak tahlili desteğinin sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi (Tokat ili örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 18 (2), 55 – 68.
- Artukoğlu, M. M., 1998. Türkiye’de çiftçilerin sosyal güvenliği sorunları ve çözüm yaklaşımları: Menemen ilçesi örneği. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını, s 58, Ankara.
- Anonim, 2011. Tokat İl Tarım Müdürlüğü Ocak 2010 Yılı Faaliyet Raporu. Tokat.
- Anonim, 2014a. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu Ocak 2016, Tokat.
- Anonim, 2014b. Çitçi Memnuniyet Anketi Değerlendirme Raporu. İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2015-2019 Strateji Belgesi, Tokat.
- Anonim, 2015. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu Ocak 2015. Tokat.
- Anonim, 2016. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu Ocak 2016. Tokat.
- Anonim, 2017. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu Ocak 2017. Tokat.
- Anonim, 2018. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu Ocak 2018. Tokat.
- Anonim, 2019a. Tokat Tarımsal Yatırım Rehberi. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi. Tokat.
- Anonim, 2019b. Tokat İli 2018 Yılı Tarım İstatistikleri. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü, <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0statistikler/ALANLAR/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202018.pdf> (16.05.2019).
- Anonim, 2019c. Tokat İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı (2018-2023). Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. Tokat.
- Aydemir, C. ve Pıçak, M., 2008. Ekonomik gelişme sürecinde tarım-sanayi ilişkilerinin sektörler arası bütünleşmeye etkileri. Dicle Üniversitesi. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 129-147.
- Aydın, B. ve Özkan, E., 2017. Gübre ve toprak analizi desteğinin üreticiler açısından değerlendirilmesi: Kırklareli ili örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 4 (3), 302–310.
- Aydın, E., Can, M. F., Aral, Y., Cevger, Y. ve Sakarya, E., 2010. Türkiye’de canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı kararlarının sığır besicileri üzerine etkileri. Veteriner Hekim Derneği Dergisi, 81 (2), 51-57.
- Can Ağırbaş, N., 2016. Türkiye’de Son On Yılda Uygulanan Tarımsal Desteklemelerin Doğrudan Gelir Desteği Dönemi ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 13 (1), 41-52.
- Coşkun Arslan, M., 2018. Tokat İli İstihdam Eylem Planı (2018-2023). İşkur, Tokat.

- Daldal, N., 2016. Tarımsal Destekleme Üreticilerin Yaklaşımı, Tekirdağ İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Namık Kemal Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Doğan, Z., Arslan, S. ve Berkman, A. N., 2015. Türkiye’de tarım sektörünün iktisadi gelişimi ve sorunları: Tarihsel bir bakış. Ömer Halisdemir Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (1), 29-41.
- Eğri, T., 2014. 2000. Sonrası Türk tarım politikalarında dönüşüm ve çiftçi algısı: Kırklareli örneği. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi, 14 (1), 89-104.
- Eraktan, G., 2001. Tarım Politikasının Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası. Uzel Yayınları, s 12. İstanbul.
- Eştürk, Ö., Ören, M.N., 2014. Türkiye’de tarım politikaları ve gıda güvencesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Tarım Bilimleri Dergisi, 24 (2), 193-200.
- Gaytancıoğlu, O., 2009. Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2009-14. İstanbul.
- Güney, O. İ., 2006. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları ve Tarımsal Destekleme Sistemlerinde Yaşanılan Yeni Gelişmeler: Doğrudan Ödeme Sistemi ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Adana.
- Gürkan, M., 2012. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). (Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- İkikat Tümer, E., 2011. Bitkisel ürün sigortası yaptırma isteğinin belirlenmesi: Tokat ili örneği. Atatürk Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 42 (2), 153-157.
- Karahan Uysal, Ö., 2015. Manisa ili Yunt Dağı köylerinde çiftçilerin tarımsal üretime yaklaşımlarını etkileyen faktörlerin analizi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 35, 76-99.
- Kasap, A. ve Özgöz, E., 2006. Tokat ilinin tarımsal mekanizasyon durumu ve farklı toprak işleme sistemlerinin uygulanabilirliği. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 23 (2), 45-51.
- Keleş, Ş., Dilmaç, M., Tural Dikmen, A., 2014. Kırsal alanda tarımsal finansman desteği olarak doğrudan gelir desteği üzerine bir alan araştırması: Narman ilçesi örneği. Alınları Zirai Bilimler Dergisi, 27 (2), 10-17.
- Kesbiç, C. Y., Baldemir, E. ve Doğan S., 2005. Rekabet gücü ölçümü ve önemi: Türk tarım sektörü için bir analiz. VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 2005, İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Kızılaslan, N., Gürler, A. Z. ve Kızılaslan, H., 1996. Türkiye’de tarım kredi kooperatiflerinde kooperatif ortak ilişkilerinin değerlendirmesi Tokat ili örneği. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 1996, Adana.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, Y., 2013. Çiftçilerin tarımsal yayım farkındalıklarının belirlenmesi Tokat/Erbaa örneği. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 5, 1-19.
- Kızılgöl, Ö. A., 2012. Kadınların işgücüne katılımının belirleyicileri: ekonometrik bir analiz. Doğu Üniversitesi Dergisi, 13 (1), 88-101.
- Korkmaz, V., 2015. Tarım Ürünlerini Destekleme Politikaları: Türkiye’de ve AB Karşılaştırması. (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

- Menek, M. ve Kızılaslan, H., 2008. Doğrudan gelir desteğinin üreticiler üzerine etkisi (Tokat ili merkez ilçe örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 25 (1), 53-62.
- Mumcu, İ., 2009. Tarımı Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Uygulamalarında Tarım Sigortalarının Yeri. (Doktora Tezi), Namık Kemal Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Narin, M., 2008. Türkiye’de uygulanan tarımsal destekleme politikalarında değişim. Ekonomik Yaklaşım, 19 (Özel sayı), 183-22.
- RG, 2006. Tarım kanunu. Resmi gazete, [http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm-\(10.04.2019\)](http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm-(10.04.2019)).
- Sağlam, U. ve İnan, İ. H., 2014. Türkiye’de tarımsal üretici örgütlenmesine genel bakış. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül, 2014, Samsun.
- Sakarya, Ş., Özmen, F. ve Özmen, H. H., 2007. Yerel kalkınmada tarım finansman desteği olarak doğrudan gelir desteği üzerine bir alan araştırması (Sındırgı ilçe örneği). Selçuk Üniversitesi. Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (Özel Sayı), 12-24.
- Sayın, B., Çelikyurt, M. A. ve Kaya, N., 2014. Üretici gözüyle tarım sigortası uygulamaları: Antalya örneği, XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül, 2014, Samsun.
- Semerci, A., Kaya, Y., Şahin. ve Çıtak, N., 2012. Türkiye’de yağlı tohumlar üretiminde uygulanan destekleme politikalarının ayçiçeği ekim alanları ve üretici refahı üzerine etkisi. Selçuk Üniversitesi. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 26 (2), 55-62.
- Suiçmez, B.R., 2003. IMF ve Dünya bankası anlaşmaları: “Tarım reformu (!)”, Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Tarım Politikaları Sempozyumu, 26-28 Haziran, 2003, Gaziantep.
- TÜİK, 2019. İl bazında gayrisafı yurt içi hâsıla, iktisadi faaliyet kollarına göre cari fiyatlar. Türkiye istatistik kurumu, [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1075-\(15.05.2019\)](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1075-(15.05.2019)).
- Türkeul, B., 2006. Türkiye’de Makroekonomik Değişkenlerin Tarım Sektörüne Kısa ve Uzun Dönem Etkileri Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uzmay, A., 2017. Hayvancılık sektöründe uygulanan politikaların süt sığırcılığı işletmelerine etkisi üzerine üretici görüşlerinin saptanması: İzmir ili örneği. Ege Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 54, (2), 167-175.
- Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, M. ve Çılbant, C., 2006. Avrupa Birliği’ne yönelik düzenlemeler çerçevesinde Türk tarım politikaları ve sektörün geleceği üzerine etkisi, yönetim ve ekonomi. Celal Bayar Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (2), 97-118.
- Yılmaz, H., 2008. Türkiye’de tarım politikalarının demokratikleşmesi ve alternatif tarım politikaları oluşturması sürecinde baskı grupları olarak üretici örgütleri, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat, 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İzmir.

8. ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi ve Yer : 06.08.1972 - Erbaa/TOKAT
Telefon : 0 537 5901595
E-mail : erkut.somak@gop.edu.tr
erkutsomak@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Tokat Gaziosmapaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi	2019
Lisans	Tokat Gaziosmapaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi	2012
Önlisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı MYO.	1994
Lise	Erbaa Lisesi	1999

Yayımlar:

Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN, Erkut SOMAK, (2013). Tokat ili Erbaa ilçesinde bağcılık işletmelerinde, tarımsal ilaç kullanımında üreticilerin bilinç düzeyi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi,4, 79-93.